

DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2023 m.
gruodis
Nr. 4 (245)

9 772424 509001

Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

Draugijos narių susirinkime – nuveiktų darbų apžvalga ir planai ateičiai	3
Paminėtos 105-osios Tilžės Akto metinės, įteikti K. Donelaičio medaliai „Širdings brolau“	5
Projekto pristatymas ir apskritojo stalo diskusija	8
Minėjimas Lietuvos mokslų akademijoje	9
Baigiamasis Klaipėdos metų renginys „Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono kultūrinis savitumas“	10
Karininkų ramovėje – Klaipėdos etnokultūros centro programa „Oi, broli broli“	11
Klaipėdoje – mokslinė konferencija ir jungtinė Lietuvos muziejų etnografinė paroda.....	12
Minėta Mažosios Lietuvos genocido diena.....	13
Mažosios Lietuvos gyventojų genocido dieną prisiminta Reisgių giminės istorija	14
Garsioms Mažosios Lietuvos asmenybėms – atminimo lentos.....	16
Šv. Jono bažnyčios Klaipėdoje istorija ir atstatymo planai	17
Lietuviška mokykla Suvalkuose: istorija ir pamokos suaugusiems	18
Mažosios Lietuvos paveldas – Tėviškės muziejuje Lenkijoje	20
„Kultūrinė ir istorinė atmintis epochų sąskambiuose: nuo Tolminkiemio iki Marijampolės“	21

SUKAKTYS

Paminėtas Vydūno draugijos įkūrimo 35-metis	23
Lietuvininkas Vilius Šaulinskis.....	24

NAUJOS KNYGOS

„Lauksargiai. Mažosios Lietuvos dalis“	26
Dar kartą apie Kristijoną Donelaitį ir jo kūrybą.....	26
Išleista Martyno Liudviko Rėzos poezijos knyga „Prutena“	27

Pirmajame viršelyje – 2023 metais Kristijono Donelaičio medaliu „Širdings brolau“ buvo apdovanoti keturi nominantai. Du iš jų – lietuvių germanistė, vertėja, žurnalistė, visuomenininkė Irena Tumavičiūtė ir žurnalistas, visuomenininkas Algirdas Mikas Žemaitaitis dalyvavo K. Donelaičio 310-ųjų metinių paminėjime Vilniuje, prie poeto paminklo Vilniaus universitete. (Kęstučio Puloko nuotrauka).

Ketvirtajame viršelyje – Mažosios Lietuvos lietuvių klėtis Liaudies architektūros muziejuje–etnografiniame parke Olštyneke, Lenkijoje. (Vytauto Batvinsko nuotrauka).

Leidžia:

Kristijono Donelaičio draugija

Vasario 16-osios g. 4–11,
LT-68300 Marijampolė
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info
+370 688 511 47

Redaguoja:

Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K. Donelaičio draugijos pirmininkas,
Remigijus Svilius – techninis
redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:

G. Skamaročius (pirmininkas),
N. Kitkauskas, V. Gocentas,
V. Juraitis, Dž. Maskuliūnienė,
A. Matulevičius, R. Senapėdis,
V. Šilas

Spausdino BĮ „Baltijos kopija“
spaustuvė,
Kareivių g. 13B, Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai
2023-12-30

Rankraščiai taisomi ir trumpinami
redakcijos nuožiūra.
Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone

ISSN 2424–5097

Tiražas – 700 egz.

K. Donelaičio draugijos sąskaita
LT917044060001135106

Projektą remia:

Draugijos narių susirinkime – nuveiktų darbų apžvalga ir planai ateičiai

Lapkričio 30 dieną Vilniuje, Seimo lankytojų centre surengtas eilinis Kristijono Donelaičio draugijos narių visuotinis susirinkimas. Pradėdamas šį susirinkimą draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius pranešė, kad elektroniniu paštu iš anksto kiekvienam nariui asmeniškai buvo pasiūlyta draugijos visuotinio narių susirinkimo darbotvarkė, pateikti aiškinamieji raštai ir sprendimų projektai su priedais.

Bendru sutarimu buvo pritarta susirinkimo darbotvarkei. Susirinkimo dalyviai apsvarstė klausimus dėl draugijos finansinių ir veiklos ataskaitų, joms pritarė bendru sutarimu.

Susirinkime kalbėta apie žurnalo „Donelaičio žemė“ leidybą ir svetainę www.donelaitis.info. G. Skamaročius trumpai pristatė žurnalo „Donelaičio žemė“ leidybą ir planus. Žurnalas leidžiamas kaip ir anksčiau keturis kartus per metus, ketvirčių pabaigoje, jis prenumuojamas ir pasiekia įvairias šalies bibliotekas, taip pat išdalinamas dar dvidešimtyje Marijampolės savivaldybės teritorijoje esančių bibliotekų. Jis taip pat platinamas per draugijos ir partnerių skyrius įvairiuose miestuose.

Žurnalas pernai buvo leidžiamas Punsko „Aušros“ leidykloje, bet 2023 metais jis vėl spausdinamas Vilniuje, nes tai pigiau. Pirmininkas apgailestavo, kad sudėtingėja leidinių platinti Karaliaučiaus krašte.

Pirmininkas, kuris yra ir žurnalo redkolegijos pirmininkas padėkojo visiems, kurie prisideda prie žurnalo parengimo, už finansinę paramą dėkojo rėmėjams, tarp jų – Mažosios Lietuvos fondui, Tautos

Susirinkimo dalyviai džiaugėsi aktyvia draugijos veikla.

miesfondui, Vydūno jaunimo fondui. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas paramos žurnalo leidimui 2022 ir 2023 metais neskyrė, tad leidinys eina tik rėmėjų dėka.

G. Skamaročius papasakojo, kad draugija SRTR fondui 2023 metams teikė 2 projektus: žurnalo leidybai ir svetainės plėtojimui. Fondas paramą skyrė tik svetainės projektui „Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijų ir tapatumo“. Jo įgyvendinimui skirta 12,5 tūkst. eurų. Kadangi dėl Rusijos Federacijos veiksmų Ukrainoje bendradarbiavimas su mūsų tautiečiais Karaliaučiaus krašte yra gerokai pasunkėjęs, tad siekiama daugiau bendrauti su Punsko, Seinų ir Suvalkų krašto lietuviais, organizuojami poeto ir vyskupo Antano Baranausko, palaidoto Seinų katedroje, minėjimai, bendradarbiaujama su draugijos skyriais, aktyviai dalyvaujama bendruose renginiuose.

Žurnalo redaktorius Algis Vaškevičius plačiau kalbėjo apie interneto svetainę www.donelaitis.info, kurioje talpinama nemažai

Aktualijosinformacijos apie Mažąją Lietuvą, įvairių renginių anonsai. Šiomet įgyvendinant projektą „Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijų ir tapatumo“ svetainėje pradėti talpinti ir audio įrašai – pokalbiai su įdomiomis asmenybėmis.

Ši naujiena sulaukė didelio skaitytojų susidomėjimo. Šiomet svetainėje jau buvo patalpinta kelios dešimtys straipsnių ir garso (audio) įrašų.

Aktyviai atnaujinama ir draugijos paskyra socialiniame tinkle „Facebook“, kuriame šiemet iš viso patalpinta apie 200 įvairių straipsnių ir informacinės medžiagos. Ją lanko ne tik Lietuvos, bet ir skaitytojai lietuviai iš Amerikos, Jungtinės Karalystės, Rusijos federacijos, Vokietijos, Lenkijos, Belgijos, Prancūzijos, Norvegijos ir kitų šalių. Dalis straipsnių šiame tinkle susilaukia iki 5000 skaitytojų dėmesio.

Pirmininkas pasidžiaugė, kad palaikoma iniciatyva sausio 1-ąją paminėti K. Donelaičio gimtadienį Vilniuje, Marijampolėje, Klaipėdoje, Šiauliuose ir kituose

Draugijospirmininkas G. Skamaročius pristatė nuveiktus darbus.

Autoriaus nuotraukos

miestuose, o Lietuvos generalinio konsulato Karaliaučiuje darbuotojai, minėdami svarbias šventes, uždega žvakutes ir padeda gėlių gimtuosiuose K. Donelaičio Lazdynėliuose prie paminklinio akmens, taip pat prie Liudviko Rėzos paminklo Karaliaučiuje.

Lietuvos konsulato Tilžėje darbuotojai pagerbia Martyną Mažvydą prie jo bažnyčios Ragainėje, Vydūną prie jo gyvenamojo namo Tilžėje.

Įgyvendinant projektą buvo numatyta išspausdinti 130 straipsnių bei svetainėje patalpinti 56 audio įrašus, taip pat viešinti projektą ir surengti jo pristatymo renginius Marijampolėje, Vilniuje, Klaipėdoje ir Kaune, taip pat kelių regionų spaudoje.

Susirinkimo dalyviai pastebėjo, kad esamomis aplinkybėmis draugija dirba gerai, jos veikla svarbi ir matoma. Naujasis draugijos narys Antanas Šakinis pastebėjo, kad K. Donelaičio draugija veikia gerokai aktyviau nei kitos panašios draugi-

jos ir linkėjo toliau sėkmingai tęsti šį darbą.

G.Skamaročius trumpai pristatė, kokios draugijos veiklos planuojamos ateityje. Bus stengiamasi dar aktyviau dirbti su Punsko ir Seinų krašto lietuviais, ieškoma glaudesnių kontaktų su buvusios Prūsijos teritorijoje esančios Lenkijos Varmijos-Mozūrijos vaivadijos atstovais. Jis informavo, kad draugiją neseniai papildė keturi nauji nariai.

Susirinkime teirautasi, ar nereiktų draugijai išreikšti savo pozicijos dėl Karaliaučiaus krašte griunamų paminklų bei fakto, kad neseniai priešais Lietuvos generalinio konsulato Karaliaučiuje pastatą atsirado naujas paminklas liūdnei pagarsėjusiam N. Muravjovui-Korikui. Siūlyta į draugijos veiklą aktyviau įtraukti „Lietuvių namų“ Vilniuje moksleivius ir darbuotojus, priminta, jog 2024-ieji yra Mažosios Lietuvos genocido metai ir šiam faktui reikia skirti daugiau atitinkamo dėmesio. Ap-

tarti ir kiti pasiūlymai, pasidalinta nuomonėmis.

Draugijos pirmininkas informavo, kad draugijos pirmininko pavaduotojas ir Panevėžio skyriaus pirmininkas Steponas Kubeckas, įvardindamas savo garbų amžių, prašo šias pareigas perduoti kitam panevėžiečiui Petriui Luomanui. Panevėžio miesto tarybos narys, buvęs Seimo narys P. Luomanas sutinka šias pareigas perimti. Susirinkime jis negalėjo dalyvauti, nes tądien vyko Panevėžio miesto tarybos posėdis. Susirinkimo dalyviai pritarė jo kandidatūrai bendru sutarimu.

G. Skamaročius informavo, kad po susirinkimo rengiamas Mažosios Lietuvos Tautinės tarybos (Tilžės) Akto 105-ųjų metinių minėjimas, kuriame dalyvaus ir Seimo pirmininkės pavaduotojas Paulius Saudargas. Renginio metu įteikti ir K. Donelaičio medaliai „Širdings brolau“ keturiems komisijos išrinktiems ir patvirtintiems asmenims.

Jis padėkojo visiems nariams, kurie anksčiau ar artėjant visuotiniam draugijos narių susirinkimui pervedė nario mokesčius į draugijos sąskaitą. Per metus surinkta didesnė nario mokesčio suma nei ankstesniais metais. G.Skamaročius pasidžiaugė, kad sulaukta ir aukų į draugijos sąskaitą. Šiuo metu draugija turi kelias dešimtis narių, neskaičiuojant tų, kurie priklauso atskirų miestų skyriams. Taip pat turime daug bendraminčių, draugų, bendrų veiklų dalyvių ir rėmėjų, kurie formaliai nėra draugijos nariais.

Susirinkimo pabaigoje buvo pasikeista nuomonėmis apie einamuosius klausimus, pirmininkas G.Skamaročius padėkojo visiems už aktyvų dalyvavimą ir palinkėjo sėkmingos veiklos ateinančiais metais.

Algis Vaškevičius

Paminėtos 105-osios Tilžės Akto metinės, įteikti K. Donelaičio medaliai „Širdings brolau“

Lapkričio 30 dieną Vilniuje, Seimo lankytojų centre gražiu renginiu buvo paminėtos 105-osios Mažosios Lietuvos (Tilžės) Akto pasirašymo metinės bei Klaipėdos krašto metai. Šį renginį organizavo Kristijono Donelaičio draugija kartu su Mažosios Lietuvos reikalų taryba.

Minėjimas prasidėjo bendra giesme „Lietuviais esame mes gimę“, kuriai muziką parašė Stasys Šimkus, o žodžiai – Jurgio Zauerveino. Renginį savo dalyvavimu pagerbė Seimo pirmininko pavaduotojas, Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos pirmininkas Paulius Saudargas, kuris pirmasis tarė pasveikinimo žodį.

„Manau, kad čia sėdintys žmonės yra tie, kurie savo laiku, jeigu reikėtų, būtų pasirašę Tilžės Akta. Arba jeigu reikėtų, jie pasirašytų ir Vasario 16-osios Akta, nes, mano nuomone, štai būtent tokie žmonės, patriotai kuria istoriją, įvykius, nesėdi kampelyje, daro darbus ryžtingai, kartais ir labai sudėtingomis sąlygomis. Būtent šis Tilžės Aktas prisidėjo prie to, kad sukūrėme tokią valstybę ir tokias sienas dabar turime.“

Karaliaučius yra trapi sritis, kas ten žino, kaip toliau istorijoje bus, nes pasaulis mus linkęs nustebinti, jame per pastarąjį dešimtmetį vyksta daug grandiozinių įvykių, keičiasi net geografija. Mes turime saugoti savo tapatybę, nes ir Tilžės Akte parašyta, kad lietuviai tautiniu pagrindu ji priima. Ačiū, kad puoselėjate tapatybę, papročius, istoriją“, – sakė svečias.

Pirmąjį pranešimą „Mažosios Lietuvos (Tilžės) Akto svarba“ perskaitė buvęs ilgametis Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pir-

Minėjime dalyvavo ir Seimo pirmininko pavaduotojas P. Saudargas (dešinėje).

mininkas Vytautas Šilas. Pranešime jis pateikė daug įdomių faktų ir detalių apie Akto pasirašymo aplinkybes, išryškino užsienio valstybių įtaką šio dokumento pasirašymui ir reakciją į jį.

„Lietuvos Respublikos Seimo paskelbtieji Klaipėdos krašto metai baigiasi. Mūsų dėmesys Mažajai Lietuvai – ne! Tilžės Akto dienos minėjimai yra tokio mūsų nusistatymo įrodymas. Šiais atmintiniais metais oficialiai kalbėta apie Klaipėdos krašto prijungimą prie Lietuvos 1923-aisiais metais. Bet ne apie tai, kad 1923-aisiais įvyko faktiškais šiaurinės Mažosios Lietuvos dalies – Klaipėdos krašto susijungimas su Didžiąja Lietuva, jos įsiliejimas į mūsų

bendrą Lietuvos valstybę.

Neakcentuota (ar net visai neminėta), kad šį suvienijimą įtakojo Tilžės Aktas, jam teisinį pagrindą suteikė Mažosios Lietuvos Gelbėjimo komiteto Šilutėje sukviestas Klaipėdos Krašto Seimas, vienbalsiai nutaręs prisijungti prie Lietuvos Respublikos.

Apie tai, kad Mažoji Lietuva turi susijungti su Didžiąja Lietuva, buvo kalbama jau seniai. Taip kalbėjo lietuvininkų tautinės draugijos pirmininkas Jonas Vanagaitis 1905 metais Vilniaus Didžiąjame Seime. Taip kalbėjo Martynas Jankus 1917 metų Petrapilio lietuvių Seime. Ir tai nebuvo vien jų asmeninė pozicija. Turėtume akcentuoti, kad jau minėti Erdmonas

Įdomų pranešimą skaitė V. Šilas

Simonaitis, Martynas Jankus ir Jonas Vanagaitis buvo 1918 metų lapkričio 16 dieną įkurtos legitimios Mažosios (Prūsų) Lietuvos Tautinės Tarybos iniciatoriai, šią dieną pavišinę 10 tūkstančių egzempliorių tiražu atspausdintą politinį atsišaukimą „Lietuvininkai, pabuskit!“.

Patiems lietuvininkams (mažlietuviams) skirtas Atsišaukimas kvietė susivienyti juos ir įsijungti į „naują, galingą, valną ir šlovingą Lietuvą“. Šio dokumento pagrindu Mažosios Lietuvos Tautinė Taryba 1918 m. lapkričio 30 d. priėmė testamentinį Tilžės Aktą, skirtą Lietuvos ir Antantės šalių valdžioms: „Reikalaujame prigludimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos“.

Tilžės Aktas mums primena, kad Mažoji Lietuva, visa – ir Karaliaučiaus kraštas, pirmųjų lietuviš-

kų knygų tėviškė yra lietuvių tautos etninė žemė. Tikėkimės, kad ateis laikas ir tai garsiai pasakys ne tik Lietuvos Mokslų Akademijos prezidentas, ne tik Lietuvos kultūros ministras, užsienio reikalų ministras, LR Seimo pirmininkas, bet ir, įsidrąsinęs, Lietuvos Respublikos Prezidentas“, – sakė V. Šilas.

K. Donelaičio draugijos pirmininkas G. Skamaročius renginyje kalbėjo apie galimus scenarijus dėl Karaliaučiaus krašto ateities,

pasakojo apie tas sudėtingas sąlygas, kurios dabar yra susidariusios bendradarbiaujant ir bendraujant su ten gyvenančiais mūsų tautiečiais.

Jis išsamiai pristatė draugijos vykdomą Spaudos, radijo ir televizijos fondo finansuojamą projektą „Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijos ir tapatumo“, kalbėjo apie šio projekto svarbiausias veiklas, padėjo tiems rėmėjams, kurių dėka leidžiamas žurnalas „Donelaičio žemė“ bei informacija pateikiama svetainėje www.donelaitis.info ir draugijos paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“.

Renginyje buvo įteikti Kristijono Donelaičio medaliai „Širdings brolau“ keturiems nominantams, juos įteikė ir pasveikino P. Saudargas bei G. Skamaročius. Medaliu už ilgametį lietuvių kalbos mokymą bei populiarinimą ir lietuvių bendruomenės jaunimo telkimą Karaliaučiaus srityje, Lietuvos ir

P. Saudargas įteikė K. Donelaičio medali „Širdings brolau“ I. Tumavičiūtei.

Karaliaučiaus srities tarptautinių kultūrinių mainų skatinimą apdovanota lietuvių kalbos mokytoja

Tatjana Rodenko. Dėkodama už šį apdovanojimą ji teigė, jog labai džiaugiasi savo darbo įvertinimu. Platesnį pokalbį su ja galima klausytis svetainėje www.donelaitis.info.

Lietuvių germanistė, vertėja, žurnalistė, visuomenininkė Irena Tumavičiūtė medaliu apdovanota už ilgametį Kristijono Donelaičio, Motiejaus (Mato) Pretorijaus, Vydūno ir kitų lietuvių asmenybių bei Mažosios Lietuvos istorijos ir kultūros tyrimus bei viešinimą Lietuvoje ir užsienyje.

Atsiimdama apdovanojimą moteris teigė, kad Mažąją Lietuvą susidomėjo jau prieš daug metų, ją dar nuo 1965-ųjų sužavėjo Kristijono Donelaičio memorialo Tolminkiemyje kūrėjas, ilgameitis draugijos pirmininkas Napalys Kitkauskas. I. Tumavičiūtei kaip vertėjai teko nemažai bendrauti su Vokietijoje gyvenančiais K. Donelaičio giminaičiais, lydėti juos ekskursijose po Lietuvą ir Karaliaučiaus kraštą.

Dar vienas apdovanotasis – žurnalistas, visuomenininkas Algirdas Mikas Žemaitaitis, kuriam medalis įteiktas už ilgametį Mažosios Lietuvos atminties paveldo puoselėjimą, bendradarbiavimą rengiant „Mažosios Lietuvos enciklopediją“, istorijos ir kultūros tyrimus bei viešinimą Lietuvoje ir užsienyje. Renginyje jis nedalyvavo, apdovanojimą jam vėliau perdavė šią kandidatūrą pasiūlęs Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas Kęstutis Pulokas.

Ketvirtuoju medaliu apdovanotas filologas, filologijos mokslų daktaras, pedagogas Edmundas Trumpa – už ilgamečius lietuvių kalbos tyrimus, mokymą bei populiarinimą, prasmingą jaunimo ugdymą, tarptautinių kultūrinių

mainų skatinimą. Jo kandidatūrą pasiūlė Lietuvos rašytojų sąjunga. Šiuo metu nominantas dirba Rygoje, kur dėsto lietuvių kalbą, tad savo iš anksto įrašytą padėką jis perdavė internetu.

Po apdovanojimų buvo surengta apvaliojo stalo diskusija, kurioje dalyvavo G. Skamaročius, T. Rodenko, taip pat buvęs Lietuvos kultūros atašė Karaliaučiaus krašte Romanas Senapėdis. Diskusijos metu pasidalinta nuomonėmis, prisiminimais, kalbėta apie ateities planus, atsakyta į susirinkusiųjų klausimus.

Renginį pajvairino žemaičių folkloro ansamblio „Tyklė“, vadovaujamo Vitalijos Brazaitienės pa-

K. Donelaičio medalis „Širdings brolau“ įteiktas ir T. Rodenko.

sirodymas. Šis kolektyvas atliko ir Mažosios Lietuvos krašto dainų bei giesmių. Vėliau dar buvo bendraujama prie kavos ir arbatos puodelio.

Algis Vaškevičius

Vakaro metu koncertavo ansamblis „Tyklė“.

Autoriaus nuotraukos

Projekto pristatymas ir apskritojo stalo diskusija

Apskritojo stalo diskusija.

Skaitytojus jau informavome, kad Kristijono Donelaičio draugija 2023 metais įgyvendina Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansuojamą projektą „Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijos ir tapatybės“.

Gruodžio 15 dieną jo pristatymas surengtas Klaipėdoje, kur šio miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešojoje bibliotekoje vyko apskritojo stalo diskusijoje „Klaipėda – Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijos ir tapatybės“.

Renginio organizatoriai ir partneriai buvo K. Donelaičio draugija, Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto viešoji biblioteka, Lietuvininkų bendrija „Mažoji Lietuva“ bei Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos skyrius.

Diskusijoje įvairia patirtimi ir įžvalgomis dalinosi K. Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius, plačiau pristatęs ir minėtą projektą, taip pat Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ pirmininkė Rasa Šimkutė ir profesorė Dalia Kiseliūnaitė, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos (MLRT) Klaipėdos skyriaus pirmininkas Algimantas Švanys, MLRT Klaipėdos skyriaus valdybos narė Virginija Jurgilevičienė ir kiti susitikimo dalyviai, o ją moderavo

Autoriaus nuotrauka

bibliotekininkė ir rašytoja Loreta Liutkutė

Prieš šį renginį K. Donelaičio draugijos pirmininkas G. Skamaročius ir MLRT Klaipėdos skyriaus pirmininkas A. Švanys susitiko su Klaipėdos miesto meru Arvydu Vaitkumi. Susitikimo metu buvo aptarti aktualūs draugijai klausimai, iš mero sulaukta nemažo dėmesio ir geranoriškumo.

Pristatydamas draugijos vykdomą projektą G. Skamaročius sakė, kad siekiama daugiau dėmesio skirti buvusiai pietinei Mažosios Lietuvos daliai ir Prūsai, kurios dabar yra Lenkijos teritorijoje. Jis sakė lankęsis Melno apylinkėse, kur buvo pasirašyta garsioji 1422 m. Melno taikos sutartis, o joje paminėta ir Klaipėda lietuviškąja pavadinimo forma.

Čia yra nuostabūs piliakalniai ir kiti lietuvių (baltų) kultūros paveldo objektai, tame tarpe Olštyneko liaudies buties („Tėviškės“ muziejus, primenantis mūsų Rumšiškių muziejų, kuriame galima pamatyti XVIII-XIX am. sodybas iš dabartinių Karaliaučiaus ir Klaipėdos kraštų.

Renginio bibliotekoje metu įdomiais pastebėjimais dalinosi A. Švanys, pasidžiaugęs, kad nauja sutartimi Klaipėdos miesto savivaldybė dar trejiems metams

pratęsė senokai naudojamų patalpų panaudą skyriaus veiklai ir pabrėžęs, jog turima aktyvių ir iniciatyvų nestokojančių žmonių, su kuriais galima įgyvendinti įvairius projektus ir atskiras veiklas. „Mes, kaip Mažosios Lietuvos reikalų tarybos skyrius dirbame pagal savo galimybes. Esame neabejingi Mažosios Lietuvos likimui, nuolat akcentuojame istorinius faktus, kalbama ir apie Didžiąją, ir apie Mažąją Lietuvą. Džiugu, kad šiemet, kai buvo minimi Mažosios Lietuvos metai išties surengta daug svarbių ir įsimintinų renginių“, – sakė A. Švanys.

Prof. D. Kiseliūnaitė plačiai papasakojo apie Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ veiklą, pastaraisiais metais nuveiktus darbus, kurių tikrai nemažai, kalbėjo ir apie ateities planus. Ji pasidžiaugė, kad bendrijai dabar vadovauja jauna energinga pirmininkė, nes iki šiol vadovais būdavo jau garbaus amžiaus žmonės.

Apie tai, kaip Klaipėdoje įamžinamas Mažosios Lietuvos (Tilžės) Akto signatarų ir kitų nusipelnusių asmenų atminimas, papasakojo V. Jurgilevičienė, pasidžiaugusi, kad pavyko sukurti ir pakabinti jau keletą atminimo lentų šioms asmenybėms. Be to, parengtas ir ekskursinis maršrutas, kurio metu galima aplankyti šiems žmonėms skirtas atminimo lentas ant istorinių miesto pastatų. Žadama, kad jis bus įtrauktas ir į informacinius turistinius leidinius apie Klaipėdą.

Apskritojo stalo diskusijos metu kalbėta apie tai, kaip būtų galima į šias veiklas įtraukti daugiau jaunų žmonių, siekiant, kad ir mokytojai būtų tuo labiau suinteresuoti. Buvo pasidalinta ir kitais įdomiais pastebėjimais.

Algis Vaškevičius

Minėjimas Lietuvos mokslų akademijoje

Lapkričio 28 d. Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) įvyko renginys, skirtas Klaipėdos krašto šimtmečiui paminėti. Jis organizuotas pagal LMA, Klaipėdos miesto ir Šilutės rajono savivaldybių bendradarbiavimo sutartis, kartu su Klaipėdos universitetu ir Lietuvos istorijos institutu.

Prieš prasidedant renginiui, per pasitarimą pas LMA prezidentą Jūrą Banį kartu su Šilutės savivaldybės meru Vytautu Laurinaičiu ir Kultūros skyriaus vedėja Vilma Griškevičiene svarstyta galimybė išleisti Mažosios Lietuvos poeto, šilutiškio, jaunimo draugijų veikėjo Mikelio Hofmano-Ateivio (1889–1921) eilėraščių rinkinį.

Viena jo knygų, „Tėvynės garasai: poezijos žiedai, pražydę liuositybės rytmetyje“ (1919), kupina patriotinių intonacijų, pasirodė tikintis Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susivienijimo. Šilutiškiai tokį leidinį įvertino palankiai ir pažadėjo remti.

Renginio vedėjas akad. prof. Rimvydas Petrauskas pabrėžė, kad dėl šio įvykio Lietuva pirmą kartą tapo jūrine valstybe. Tai buvo sudėtingas, iki šiol prieštarai vertinamas laikotarpis. Bet iš esmės jį galima laikyti sėkmės istorija, kurią verta apmąstyti.

Šilutės rajono savivaldybės meras Vytautas Laurinaitis pabrėžė, kad Šilutė buvo to meto įvykių sukuryje. 1923 m. sausio 9 d. buvo paskelbtas manifestas, kad nuverčiama prancūzų valdžia. Džiugu, kad ir XXI amžiuje sostinė domisi šiuo Mažosios Lietuvos etnografiniu regionu.

Akad. prof. Domas Kaunas, kalbėdamas apie Klaipėdos krašto 1923-ųjų lūžio prielaidas ir pasekmes – Mažosios Lietuvos lietuvių vaidmenį susijungiant su Lietuva, išsamiai paaiškino, kas iš tiesų įvyko. Jo įdomaus pranešimo metmenis galima rasti mūsų draugijos tinklalapyje www.donelaitis.info.

Renginyje doc. dr. Silva Pocyte iš Klaipėdos universiteto maloniai nustebino, ji supratingai kalbėjo apie sudėtingą Klaipėdos krašto autonomijos (1923–1939) laikotarpį, nacių Vokietijos taikytas „papierkinėjimo“ ir kitokias vietinių gyventojų atitraukimo nuo Lietuvos priemones.

Istorikas dr. Algimantas Kasparavičius iš Lietuvos istorijos instituto priešingai - bandė aiškinti, kad tada Klaipėdos kraštas atsidūrė lietuvių rankose, atseit, pažeidžiant ankstesnį susitarimą. „Todėl ne tik britai su prancūzais,

bet ir lenkai ruošėsi Klaipėdos kraštą atsiimti (ar jiems kada nors priklausė? - DŽ), išlaipindami kelių tūkstančių karių desantą. Padėtis per tuos keliolika metų gal būtų labiau pasikeitusi Lietuvos naudai, tačiau buvo padaryta nemažai klaidų. Pavyzdžiui, į Klaipėdą ir kitus šio krašto miestelius atsiųsti valdininkai gerokai sugadino mūsų valstybės įvaizdį. Tad kai vokiečiai „susigražino“ (ar pakartotinai okupavo? - DŽ)...“

A.Kasparavičius 1923-1939 istorijoje matė tik Lietuvai priskiriamas klaidas, tarsi nebuvo Vokietijos ir kitų okupacinių kaimyninių šalių SS, KGB ir kitų represinių struktūrų įtakos, kuri lėmė ne tik Klaipėdos 1939, bet ir visos Lietuvos 1940 okupacijos.

Dažnokai kyla klausimai, ar Lietuvos istorijos institute apie šias istorijas nežinoma, ar laikoma, kad atskiri darbuotojai tokiu būdu išreiškia tik savo asmenines nuomones? Tokios valstybinės įstaigos ir jos atskirų darbuotojų nuostatos trikdė.

Renginio pabaigoje meninę programą pristatė Šilutės Hugo Šojaus muziejaus folkloro ansamblis „Ramytė“ (vadovė Giedrė Pocienė).

Parengta pagal LMA informaciją

Renginys Lietuvos mokslų akademijoje sulaukė didelio susidomėjimo.

Virginijos Valuckienės nuotrauka

Baigiamasis Klaipėdos metų renginys „Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono kultūrinis savitumas“

Pranešimą skaito D. Urbanavičienė.

Lapkričio 24 d. Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje vyko baigiamasis Klaipėdos krašto metų renginys – konferencija „Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono kultūrinis savitumas“, skirtas paminėti Klaipėdos krašto metus bei Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 100-metį.

Jo metu vykusioje konferencijoje Mažosios Lietuvos etninės kultūros tyrėjai skaitė pranešimus apie šio etnografinio regiono partames, papročius, choreografinį palikimą, tautinius kostiumus, kulinarinį paveldą, skirtingomis kultūrinėmis ypatybėmis pasižyminčią gyvenseną įvairiose Klaipėdos krašto vietovėse ir šio krašto savitumą nulėmusią Klaipėdos krašto istoriją.

Taip pat buvo nagrinėjama, kodėl sovietmečiu šis regionas buvo mažiau tyrinėjamas bei kodėl tik atgavus Lietuvai nepriklausomybę jis buvo pripažintas bei kiek jis yra žinomas visuomenei šiandien. Konferencijos metu paskelbta ir priimta rezoliucija dėl etnografinio Mažosios Lietuvos regiono savitumo išsaugojimo.

Doc. dr. Silva Pocytė iš Klaipė-

dos universiteto kalbėjo apie Klaipėdos krašto istoriją, Šilutės Hugo Šojaus muziejaus direktorė Indrė Skablauskaitė papasakojo apie lietuvininkų tarmę ir jos išsaugojimo galimybes. Liudvika Burzdžiuvienė iš Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejaus kalbėjo apie etnografinio Mažosios Lietuvos regiono tautinį kostiumą, o Etninės kultūros globos tarybos vadovė doc. dr. Dalia Urbanavičienė – apie choreografinį Mažosios Lietuvos palikimą ir papročių savitumą.

Prof. dr. Dalia Kiseliūnaitė (Klaipėdos universitetas) praneši-

mo tema buvo „Klaipėdos krašto kulinarinis paveldas: autentiškumo paieškos ir tradicijų tąsa“, po jo surengta diskusija „Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono kultūrinio savitumo plėtotės galimybės“.

Klaipėdos krašto metų baigiamąjį renginį organizavo Etninės kultūros globos taryba ir jos padalinys Mažosios Lietuvos regioninės etninės kultūros globos taryba bei Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Partneriai: Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centras, Klaipėdos universitetas, Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejus.

Po konferencijos vyko etnografinio Mažosios Lietuvos regiono folkloro ansamblių koncertas, kuriame pasirodė Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centro folkloro ansambliai „Alka“, „Alkiukai“, „Kuršių ainiai“, „Kuršiukai“ bei buvo pristatyta etnografinio Mažosios Lietuvos regiono delmonų rekonstrukcijos paroda (autorės – dr. Elena Matulionienė ir Ieva Matulionytė).

DŽ informacija

Muzikinėje renginio programoje – folkloro ansamblių koncertas.

Výgaudo Juozaičio nuotraukos

Karininkų ramovėje – Klaipėdos etnokultūros centro programa „Oi, broli broli“

Spalio 21-ąją Vilniaus įgulos karininkų ramovėje gausus būrys susirinkusiųjų turėjo galimybę pamatyti Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos šimtmečiui paminėti skirtą Klaipėdos etnokultūros centro programą „Oi, broli broli“, kuri nukėlė žiūrovus į 1923 metų sausį, lemtingą Klaipėdos kraštui ir visai Lietuvai laiką.

Programą parengė Klaipėdos etnokultūros centro folkloro ansamblis „Alka“ (vad. Elena Šalkauskienė, Jonas Kavaliauskas), Kretingos rajono kultūros centro vyrų folkloro grupė „Andule“ (vad. Elena Šalkauskienė) bei Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų orkestras (vad. Egidijus Miknius), jos režisieriai – J. Kavaliauskas ir E. Šalkauskienė, tekstų autorius ir mokslinis konsultantas – dr. Vyngantas Vareikis.

Prieš programą kalbėjo Mažosios Lietuvos tyrinėtoja, profesorė, K. Donelaičio medalio „Širdings brolau“ laureatė Dalia Kiseliūnaitė, apžvelgusi šimtametę istoriją ir daug dėmesio pasisakyme skyrusi šio krašto gyventojams lietuvininkams.

„Klaipėdos kraštas daug išgyveno, jo žmonėms teko daug išbandymų. Programa, kurią išvysite ir kurios premjera buvo Klaipėdoje, visa kompozicija parengta remiantis istoriniais dokumentais, laiškais, prisiminimais, konsultuotasi su istorikais, ir man teko šiek tiek prie jos prisidėti“, – sakė ji.

Profesorė atkreipė dėmesį į dar vieną svarbią datą – 1944 metų spalio 16-ąją, kuri dabar minima kaip Mažosios Lietuvos gyventojų

genocido diena. Pasak jos, ši data tik pastaraisiais metais plačiau prisimenama, o tada sovietinė kariuomenė, užėmusi šį kraštą dar vykstant mūšiams dėl Klaipėdos rado ten nemažai vietinių gyventojų, kurie su vokiečių kariuomene nespėjo pasitraukti, nes vokiečiai vietinius išsivežė, bet visų nespėjo pasiimti, kai kuriuos žmones frontas apsupo, gražino, kai kurie ir patys atsisakė trauktis.

„Sovietai su ten likusiais gyventojais elgėsi labai žiauriai, o jei kažkas iš jų persimesdavo vienu kitu žodžiu vokiškai, tai ir kulkos sulaukdavo. Visi šie faktai yra paviešinti istorikės Arūnės Arbušauskaitės, ir jų be ašarų negali skaityti. Taip baigėsi lietuvininkų Klaipėdos krašte etninės bendruomenės gyvenimas, turime dabar tik fragmentus, likučius šios kažkada gausios ir labai svarbios

Renginys dovanuoja nemažai išpūdingų akimirku.

Autoriaus nuotraukos

kultūros dalies. Išties svarbu yra išlaikyti krašto savitumą su ta kultūra, kuri ten susiformavo, su jos tradicijomis, reikia puoselėti ir kraštovaizdį, architektūrą, išsaugoti folklorą.

Lietuvninkai ilgai gyveno atskirti nuo mūsų, o vokiečiai padarė savo įtaką ir tarmei, ir kultūrai, protestantų tikėjimas juos padarė anksti raštingus, o raštingas žmogus yra didelis dalykas. Raštingi buvo net tik turtingi žmonės, turėjo lankyti mokyklą ir turtingi, ir vargšai, o nelankantys mokyklos buvo baudžiami. Tai praplėtė pasaulį, horizontus, ir XIX amžiuje dažno lietuvininko namuose galėjai pamatyti ne tik Bibliją, bet ir laikraščius, kitas knygas“, – sakė profesorė.

Maždaug valandos trukmės programa „Oi, broli, broli“ meniškai papasakojo istoriją, pajvairintą ištraukomis iš archyvinių dokumentų, kino kronikų ir to meto spaudos, gyvai atkūrė tų įvykių eigą ir detales. Ji prasidėjo Tilžės Akto skaitymu, o tekstai yra paremti istorikų Vyganto Vareikio ir Alfonso Eidinto mokslinė medžiaga. Pabaigoje buvo perskaitytos Klaipėdos sukilime žuvusių karių, šaulių ir civilių gyventojų pavardės.

Meninę kompozicijos vertę sustiprino skaitovų gebėjimas emociškai nuspalvinti mokslinį ir dokumentinį tekstą, į darnią visumą įsiliejančios Mažosios Lietuvos karinės dainos ir orkestro muzika. Ekране buvo rodomos istorinės fotografijos, išpūdingai skambėjo orkestro muzika, virš kasdienybės pakylėjo ritualinės scenos, išryškinančios atkurtų įvykių dramatiškumą. Programos atlikėjai sulaukė daug plojimų, jiems įteiktos gėlės. Šią programą planuojama parodyti ir kituose Lietuvos miestuose.

Algis Vaškevičiaus

Klaipėdoje – mokslinė konferencija ir jungtinė Lietuvos muziejų etnografinė paroda

Lapkričio 29–30 dienomis Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje surengta dviejų dienų mokslinė konferencija „Prikelta atmintis: šimtmečio eksponatai“ bei atidaryta jungtinė Lietuvos muziejų paroda, skirta Mažosios Lietuvos tautiniam kostiumui. Tai buvo jau baigiamasis renginys, skirtas Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 100-mečiui ir Tilžės Akto paminėti.

sukilėlių pagalbininkė bei garsios Banaičių giminės palikuonė Eva Banaitytė-Koch.

Pasak renginio organizatorių, tautinio kostiumo išsaugojimui nusipelnė vokiečių kilmės Šilokarčemos dvaro savininkas dr. Hugo Šojus, surinkęs unikalią aprangos kolekciją. Jis domėjosi lietuvininkų kalba, kultūra, papročiais, rinko tautosaką, buvo pirmojo muziejaus Klaipėdos krašte įkūrėjas.

Renginys iškilmingai pradėtas Mažosios Lietuvos himnu „Lietuviais esame mes gimę“ ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriaus dr. Jono Genio sveikinimo kalba. Pilies muziejaus konferencijų salėje mokslininkai, muziejininkai, bibliotekininkai perskaitė kelis įdomius pranešimus, buvo prisimintos Mažosios Lietuvos tautinės tapatybės kūrimui ir puoselėjimui nusipelnusios moterys, kūrusios, dėvėjusios bei populiarinusios tautinį kostiumą.

Tai Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus vyriausioji dukra Elzė Jankutė, iš Ragainės apskrities Balandžių kaimo kilusi veikli lietuvininkė Lidija Bajoraitė, kuri nesigėdijo savo lietuviškos kilmės, buvo aktyvi 1923 m.

Konferencijoje pristatyta etninė tradicija Kuršių nerijoje, kuršininkų kalbos ir kultūrų sąveikos atspindžiai Klaipėdos krašto kalbiniame pavelde, apžvelgti etnografinės tekstilės rinkiniai ne tik iš Lietuvos muziejų, bet ir iš Viduržemio jūros civilizacijų muziejaus Marselyje, Prancūzijoje.

Konferencijos programą Pilies muziejuje prasmingai užbaigė Ukrainos muziejininkė iš Lvovo miesto Liubov Svarynk, „Zoom“ programoje pristačiusi ilgamečių tyrimų rezultatus apie ukrainiečių moterų marškinių siuvinėjimo tradiciją.

Lapkričio 30-ąją renginys tęsėsi Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje. Čia buvo aptariama Tilžės Akto pasirašymo svarba,

Parodos eksponatai.

savo išvalgomis apie ją pasidalino istorikė Zita Genienė. Vėliau perskaityti pranešimai, skirti pažinti vietinių gyventojų (šišioniškių) kasdienę ir išėiginę aprangą. Konferencijos dalyviai turėjo galimybę palyginti ir suprasti, kuo skiriasi Klaipėdos krašto tradiciniai išėiginiai drabužiai nuo kultūrinėse draugijose dalyvavusių lietuvininkių aprangos.

Taip pat buvo gyvai pristatoma audimo muziejiniu nytiniu skieteliu technologija, leidžianti išausti dainų ir giesmių tekstus, laiškų mylimiesiems. Juostelėse išaustas dainas kvietė kartu padainuoti Klaipėdos etnokultūros centro ansamblis „Alka“ (vad. E. Šalkauskienė, J. Kavaliauskas). Konferenciją papildančioje parodoje „Prikelta atmintis: šimtmečio eksponatai“ pirmą kartą lankytojai išvydo beveik pusšimtį delmonių vienoje vietoje, lietuvininkių megztas pirštines su įrašais ir kitus retus eksponatus iš įvairių Lietuvos muziejų.

DŽ informacija

Minėta Mažosios Lietuvos genocido diena

Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena paminėta ir Šilutės senųjų evangelikų kapinių koplytėlėje. Renginyje giedojo Šilutės sakralinės muzikos mišrus choras „Laudamus“ (vadovė Irena Šemeklienė), pranešimą apie nusikaltimus prieš vietinius gyventojus pokario metais perskaitė Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ valdybos narė prof. Dalia Kiseliūnaitė, prasmingą žodį tarė kunigas Remigijus Šemeklis. Nulenkti galvas genocido aukoms atvyko nemažai lietuvininkų bendrijos narių.

Šią datą Lietuvininkų bendrijos nariai taip pat paminėjo senosiose Žiaukų kapinaitėse. Čia bendrijos valdybos narės prof. D. Kiseliūnaitės iniciatyva ir Kęstučio Zdanovičiaus rūpesčiu iškilo kryžius, kurį pašventino kunigas Remigijus Šemeklis.

2023 m. spalio 16 d. Kaune, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje, taip pat vyko Mažosios Lietuvos gyventojų genocido dienos minėjimas.

Sovietams įsiveržus į Mažąją Lietuvą 1944 m. rudenį, prasidėjo vietos gyventojų genocidas ir daugelį tūkstančių besivysčiusios šio krašto kultūros galutinis sunaikinimas. 1944–1949 m.

pagrindinėje Mažosios Lietuvos dalyje – Karaliaučiaus krašte sovietinės valdžios nurodymu buvo įvykdytos per 300 tūkst. civilių gyventojų (iš jų apie 130 tūkst. – lietuvių kilmės) žudynės. Po raudonosios armijos teroro, koncentracijos stovyklų ir getų, sudarytų nepakeliamų sąlygų, bado ir ligų išgyvenę lietuviai ir vokiečiai – maždaug 102 tūkstančiai žmonių buvo ištremti į Vokietiją ir kitas Vakarų šalis.

2006 m. liepos 19 d. Seimas priėmė Atmintinų dienų įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymą, kuriuo spalio 16-oji, kai 1944 m. sovietinė armija pradėjo masinį Karaliaučiaus krašto civilių gyventojų genocidą, buvo paskelbta atmintina Mažosios Lietuvos gyventojų genocido minėjimo diena.

DŽ informacija

Kalba prof. Dalia Kiseliūnaitė. Organizatorių nuotrauka

Mažosios Lietuvos gyventojų genocido

Minėjimą Dievo žodžiu ir giesme pradėjo kun. Liudvikas Fetingis.

Spalio 16-ąją minėta Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena. Mažosios Lietuvos istorijos muziejus (MLIM) Klaipėdoje šią datą prisiminti pakvietė jos išvakarėse, spalio 14 d. Minėjimo metu surengti parodos „Reisgių giminės moterų kraitis“ pristatymas ir muziejinių sukurto filmo „Garbingos Reisgių giminės atminimui“ premjera.

MLIM parodų salėje renginį Dievo žodžiu, malda ir giesme pradėjo evangelikų liuteronų kunigas Liudvikas Fetingis iš Plikių. Susirinkusiuosius pasveikino MLIM direktorius dr. Jonas Genys. Pranešimą apie genocido sąvoką ir jos kontekstus skaitė istorikas Benas Volodzka, Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ valdybos narys ir Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyriaus pirmininko pavaduotojas. Jis renginio dalyviams priminė, kad su sovietų kariuomenės nuožmumu Klaipėdos krašto gyventojai susidūrė jau 1944 m. spalio 9 d., kai ties Šilute prasiveržę tankai traiškyte traiškė jų kelyje pasipainiojusias civilių pabėgėlių vilkstines.

Svečias iš Vilniaus, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos (MLRT) pirmininkas Kęstutis Pulokas pranešime apie garsiąją Reisgių gimi-

nę, per kurią atsiskleidžia daugybė krašto lietuviybės aspektų, pasitelkė kelių šios giminės atstovų kartų biografijas. Pranešėjas atkreipė dėmesį, kad šiemet minint Klaipėdos krašto metus, retkarčiais nuskamba užuominų, esą krašto lietuviškumo ištakos faktiškai glūdi 1923 m. įvykiuose, paskatintuose Didžiosios Lietuvos valdžios. Tai, kad tokie teiginiai laužti iš piršto, akivaizdžiai atsiskleidžia ir čia pristatoma Reisgių giminė, nuo seno tvirtai puoselėjusi lietuvininkų tapatybę.

Martynas Reisgys vyresnysis (1854–1927) iš Lankupių, nuo 1894 m. su šeima gyvenęs Biržininkuose, gyvenamųjų būstų ir vėjo malūnų statytojas, dar XIX a. prenumeravo lietuvišką spaudą, rinko parašus peticijai kaizeriui dėl lietuvių kalbos išsaugojimo Mažosios Lietuvos mokyklose. Trisdešimt metų jis buvo kaimo seniūnas. Klaipėdos kraštą 1919 m. atskyrus nuo Vokietijos, pirmasis iš kaimo seniūnų valdiškus raštus pradėjo rašyti lietuviškai, vėliau iš autonominės krašto valdžios reikalavo lietuvių ir vokiečių kalbų lygiateisiškumo.

Jo vyriausiasis sūnus Martynas Reisgys (1886–1942) jaunystėje taipogi mokėsi dailidės amato, statė namus, aktyviai dalyvavo

visuomeninėje veikloje, 1912 m. Lankupiuose su bendraminčiais įsteigė lietuvišką draugiją „Jaunimas“, kuri tapo tais pačiais metais Tilžėje įsteigtos draugijų sąjungos „Santara“ nare. 1913 m. vedęs ūkininkaitę Anę Dėckytę, įsikūrė Jurgiuose. Po Pirmojo pasaulinio karo grįžęs iš Vokietijos kariuomenės, 1919 m. įsitraukė į politinį judėjimą dėl Mažosios Lietuvos prisijungimo prie atsikūrusios Lietuvos Respublikos. Mažosios Lietuvos tautinėje taryboje atstovavo Klaipėdos apskrčiai. 1922 m. rudenį su kitais Klaipėdos krašto lietuvininkų atstovais vyko į Ambasadorių konferenciją Paryžiuje, teikė argumentus dėl Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos Respublikos.

Palaikydamas 1922 m. gruodžio 22 d. sudaryto Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto veiklą, jis važinėjo po kaimus ir miestelius, telkė komiteto skyrius krašte. Klaipėdos krašto sukilimo operacijos metu 1923 m. sausio 13 d. paskirtas į Erdmono Simonaičio vadovaujamą Direktoriją (1923 I 13 – 2023 II 15). Vėliau buvo Endriaus Borcherto (1925 II 5–1926 I 16) ir Otto Kadgienno (1927 XII 2–1930 VIII 8) vadovautų Direktorijų narys. Pats vadovavo 1930 VIII 16–1931 I 1 ir 1934 VI 28–XII 1 Direktorijoms.

Nuo 1923 m. M. Reisgys priklausė Lietuvos Šaulių sąjungai, buvo vienas iniciatorių paminklo Klaipėdos krašto sukilėliams Klaipėdos miesto kapinėse, aktyviai dalyvavo visuomeninėje bei kultūrinėje krašto veikloje, įskaitant evangelikų liuteronų draugiją „Sandora“.

1939 m. kovo 23 d. Klaipėdos kraštą užėmus hitlerinei Vokietijai, Martynas Reisgys pasitraukė į Didžiąją Lietuvą. 1940 m. birželio

dieną prisiminta Reisgių giminės istorija

15 d. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, atsidūrė jos represinių struktūrų akiratyje, tad grįžo į savo ūkį Jurgiuose. Čia 1941 m. birželio 22 d. buvo suimtas nacių policijos, kalintas įvairiuose kalėjimuose, 1942 m. balandžio 2 d. išsekintas alinamo darbo mirė Mauthauzeno konclageryje Austrijoje.

Po karo ūkis Jurgiuose buvo nusavintas sovietų. Našlė su dviem sūnumis ir dukterimi buvo ištremti į Krasnojarsko kraštą. Ana Reisgienė mirė tremtyje 1958 m., vaikai iš Sibiro išvyko į Vokietiją. Dar du sūnūs į Vakarus buvo pasitraukę karo pabaigoje. Iš šešių Martyno ir Anos Reisgių vaikų Lietuvoje liko vienintelė Anelė (Ana) Dugnienė, kuri ištėkėjusi gyveno Priekulėje – turėjo kitą pavardę, šitaip veikiausiai ir bus išvengusi pokario represijų.

Vyriausias sūnus Jurgis Reisgys (1914–2005) nuo ankstyvos jaunystės dalyvavo Klaipėdos krašto lietuviškų organizacijų veikloje. Baigęs Tauragės mokytojų seminariją mokytojavo įvairiose Klaipėdos krašto mokyklose, nuo 1936 m. dirbo Pedagoginio instituto pavyzdinėje mokykloje Klaipėdoje. Nuo 1936 m. Klaipėdos krašto mokytojų draugijos, 1937–1939 „Santaros“ centro valdybos narys, 1938–1939 m. „Santaros“ vadas. Klaipėdos kraštą užėmus Vokietijai, kartu su mokymo įstaiga persikraustė į Didžiąją Lietuvą, mokytojavo Panevėžyje, Vilniuje. Vedė mokytoją Bronislavą Tumėnaitę.

Karo pabaigoje šeima pasitraukė į Vokietiją, paskutiniiais karo mėnesiais Bronislava žuvo Bavarijoje per sąjungininkų aviacijos

antskrydį. Po karo našlys Jurgis Reisgys Vokietijoje vedė mokytoją Teresę Daukaitę. 1949 m. šeima persikėlė į Australiją, kur 1947 m. jau buvo įsikūręs brolis Anskis

Reisgys (1921–2018). Visa šeima aktyviai dalyvavo išeivijos veikloje. Dar jaunystėje domėjęsis skulptūra, išėjęs į pensiją Jurgis Reisgys tapo Sidnėjaus skulptorių draugijos nariu.

Verta paminėti, kad 2009 m. balandžio 2 d. Klaipėdos universiteto miestelyje atidengtos Reisgių giminei atminti skirtos skulptūrinės kompozicijos „Banga“ vienas autorių – Jurgio Reisgio vaikaitis, architektas Gintas Reisgys, jau keliolika metų gyvenantis Vilniuje. Žengdamas prosenelio pėdomis, 2022 m. jis įstojo į Lietuvos šaulių sąjungą. Negalėdamas atvykti į minėjimą Klaipėdoje, susirinkusiuosius Gintas pasveikino nuotoliniu būdu.

Po MLRT pirmininko K. Puloko pranešimo antrąją renginio dalį savo kūrybos eilėmis pradėjo MLRT Klaipėdos krašto skyriaus pirmininkas Algimantas Švanys. Po jo kalbėjo Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto Konservavimo ir restauravimo centro restauratorė Akvilė Poškienė. Ji papasakojo apie parodoje eksponuojamas Anos Dugnienės (g. Reisgytės) ir Marijos Končienės (g. Reisgytės) staltieses bei kraičio skryniją, ras-

tą etnografinės ekspedicijos metu Dreizių k., Klaipėdos r., Marės ir Kristupo Reisgių sodyboje. Skrynios restauravimo projektą, minint Klaipėdos krašto metus, finansavo Lietuvos kultūros taryba.

MLIM muziejininkų sukurta dokumentinį filmą „Garbingos Reisgių giminės atminimui“ pristatė Etnografijos skyriaus bei šio renginio vedėja dr. Aušra Kavaliauskienė.

Po filmo peržiūros į renginio dalyvius kreipėsi vienas parodos iniciatorių Jurgis Aušra, Mildos Aušrienės (g. Dugniūtės, 1944–2020) našlys. Jis susirinkusiesiems papasakojo Anos Reisgienės delmono istoriją: šį su jame saugotais litais ji pasiėmusi į tremtį Sibire, vėliau kartu su beverčiais tapusiais pinigais delmoną į Vokietiją išsivežė Anos Resgienės vaikai, o galiausiai jis grįžo į vėl nepriklausomą Lietuvą. Istorinį delmoną Jurgis Aušra įteikė Martyno Reisgio, vyresniojo, brolio Kristupo Reisgio (1888–1963) vaikaitei Inai Editai Brinkytei-Kuzmienei.

Minėjimas pratęstas prie vaisių stalo Reisgių giminės palikuonių ir jų bičiulių neformaliu bendravimu.

DŽ informacija

Renginio dalyviai klausosi pranešimų. *Kęstučio Puloko nuotrauka*

Garsioms Mažosios Lietuvos asmenybėms – atminimo lentos

Atminimo lenta J. Stikloriui. Algio Vaškevičiaus nuotrauka

Lapkričio 15 dieną ant Klaipėdos miesto istorinių pastatų fasadų buvo pritvirtintos Mažajai ir visai Lietuvai dirbusių visuomenės veikėjų Jono Budrio, Viliaus Gaigalaičio, Erdmono Simonaičio, Jokūbo Stikloriaus įamžinimo atminimo lentos. Miesto savivaldybė neliko abejinga istorinės atminties puoselėjimui Klaipėdos krašto atkovojo šimtmečio sukakties proga.

Idėją pagerbti E. Simonaičio ir J. Stikloriaus atminimą brandino Kristijono Donelaičio draugija, Mažosios Lietuvos reikalų tarybos Klaipėdos krašto skyrius, o sukilimo operacijos karinio vado Jono Polovinsko-Budrio ir kunigo Viliaus Gaigalaičio – VšĮ „Ars Tektonika“. Abu šie juridiniai asmenys buvo gavę ir dalinį finansavimą iš Klaipėdos savivaldybės: minėtosios Tarybos skyriui buvo paskirta 10 tūkstančių eurų, „Ars Tektonika“ – 11 tūkst. Eur.

Klaipėdos miesto tarybos Žymių žmonių, istorinių datų, įvykių įamžinimo ir gatvių pavadinimų suteikimo komisija baigiantis 2022-iesiems pritarė, kad ant Turto bankui priklausančio pastato Herkaus Manto g. 37 būtų įrengtos atminimo lentos, skirtos J. Polovinskui-Budriui bei žymiam Klaipėdos krašto politikui, kultūros

veikėjui V. Gaigalaičiui. Šios lentos iškilmingai bus atidengtos 2024 metų sausio 15-ąją, minint Klaipėdos sukilimo dieną.

Taip pat vieninagai buvo sutarta dėl

kultūros ir politikos veikėjo J. Stikloriaus įamžinimo ant pastato Turgaus g. 3. Šioje vietoje stovėjusiame name 1921–1931 m. buvo įsikūrusios lietuviška spaudos leidybos ir prekybos bendrovė „Rytas“ su tokį patį pavadinimą turėjusiais viešbučiu bei spaustuve. J. Stiklorius vadovavo šiai bendrovei, lietuviškų laikraščių leidybai, „Aukuro“ draugijai.

Komisija po diskusijų pritarė, jog ties pastatu Žvejų g. 2 būtų pastatyta atminimo stela. Jos vienoje pusėje turėjo būti įamžintas E. Simonaičio atminimas, o kitoje būtų informacija, kad čia dirbo ir kitų direktorių vadovai. Tačiau tokia idėja užkliuvo birželio pradžioje ją svarščiusiai Klaipėdos miesto įvaizdžio komisijai – esą stela šioje vietoje keltų nepatogumus miestiečiams, automobilių eismui, šalia esančių kavinių lankytojams.

Pastaroji komisija siūlė rinktis atminimo lentą ant pastato Žvejų g. 2, kur tarpukariu buvo įsikūrusi

V. Jurgilevičienė idėjo daug pastangų, kad būtų įamžintas garsių asmenybių atminimas.

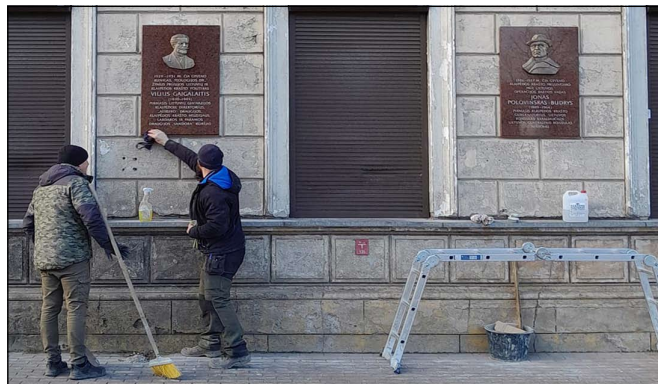
Algio Vaškevičiaus nuotrauka

Klaipėdos krašto direktorija. Idėjos autoriai galiausiai ir pasirinko šį variantą.

Šį rudenį į uostamiestį iš Jungtinių Valstijų buvo atvežti Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos operacijos karinio vadovo J. Polovinsko-Budrio ir jo žmonos R. Budrienės pelenai, kurie palaidoti Skulptūrų parke prie paminklo „Už laisvę žuvusiems“. Jų palaidojimo vietą planuojama sutvarkyti savivaldybės lėšomis iki kitų metų, kai bus minima J. Budrio mirties 60 metų sukaktis. Iki to laiko turi būti paskelbtas konkursas ir pastatytas paminklas.

Plačiau apie garsių šio krašto asmenybių įamžinimą papasakojo visuomenininkė Virginija Jurgelevičienė. Su jos pasakojimu galima susipažinti interneto svetainėje 2023 m. gruodžio 22 d. svetainėje <http://donelaitis.info>

DŽ informacija

Lentomis J. Polovinskui-Budriui ir V. Gaigalaičiui rūpinosi VšĮ „Ars Tektonika“. Organizatorių nuotrauka

Šv. Jono bažnyčios Klaipėdoje istorija ir atstatymo planai

Jau daug metų tikimasi atkurti vieną svarbiausių Klaipėdos senamiesčio akcentų – Šv. Jono bažnyčią. Apie poreikį ją atstatyti kalba istorikai, archeologai, liuteronų evangelikų bendruomenės nariai, visi senojo Klaipėdos miesto atminties entuziastai. Tikėjimas, kad bažnyčia bus atkurta, itin sustiprėjo Lietuvai atgavus nepriklausomybę. Buvo išvalyta ir sutvarkyta bažnyčios teritorija, dar 1996 metais netvarkingas plotas paverstas skveru, o bažnyčios perimetras buvo pažymėtas gyvatvore.

2001 metais Klaipėdos miesto savivaldybės sprendimu buvo patvirtintas sklypo Turgaus g. 24 detalusis planas, dar po metų evangelikų liuteronų parapijai panaudos teise 100 metų perduotas žemės sklypas, kur stovėjo istorinė Šv. Jono bažnyčia.

Pirmoji mintis buvo ne atkurti istorinę Šv. Jono bažnyčią, o pastatyti naują. Ji buvo projektuojama buvusios bažnyčios pamatų vidinėje pusėje, su žymiai mažesniu nei autentiškas – 50 m aukščio bokštu. 2012 metais, minint Klaipėdos įkūrimo 760-ąsias metines, paminėta bažnyčios atstatymo darbų pradžia – būsimos bažnyčios vietoje atidengtas kertinis akmuo ir įkasta atminimo kapsulė.

Prieš dešimtmetį, 2013 metais baigiantis Klaipėdos miesto evangelikų liuteronų parapija ir Šv. Jono bažnyčios atstatymo iniciatyvinė grupė steigiamajame susirinkime nutarė įsteigti Šv. Jono bažnyčios atstatymo labdaros ir paramos fondą, kuris buvo įregistruotas 2013 m. gruodžio 13 d. Buvo parengtas Šv. Jono bažny-

čios su bokštu atkūrimo galimybių studija.

Šv. Jono bažnyčia Klaipėdoje minima bemaž nuo miesto įkūrimo XIII amžiaus viduryje. Klaipėdos Šv. Jono parapija savo istorijos atskaitos tašku laiko 1258-uosius metus. Iš šio laikotarpio istorikams žinomi vos keli XIII amžiaus dokumentai, kuriuose kalbama apie Šv. Jono bažnyčią, o archeologams jos aptikti dar nepavyko.

2021 metų vasarą evangelikų liuteronų bendruomenė su UAB „Senamiesčio projektai“ pasirašė 605 tūkst. eurų vertės projektavimo paslaugų sutartį. Pagal ją pirmiausiai bus projektuojamas atkuriamos bažnyčios bokštas, antruoju etapu – bažnyčia, trečiuoju – jos interjeras.

Kultūros infrastruktūros centro (KIC) užsakymu buvusios Šv. Jono bažnyčios vietos archeologinius tyrimus atliko Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto darbuotojai. Nemažai metų tik gyvatvorė žymėjo vietą, kur kelis šimtmečius į dangų kilo Šv. Jono bažnyčios bokštas. Per savo gyvavimo istoriją pastatas degė, buvo vėl atstatomas, o galiausiai po Antrojo pasaulinio karo buvo nušluotas nuo žemės paviršiaus. Tačiau viltys, kad po aštuoniasdešimties metų pertraukos bažnyčia vėl bus prikelta, gyvos.

„Istorinės Klaipėdos Šv. Jono bažnyčios su bokštu atkūrimo projektas pripažinta svarbiu valstybei. Tad pirmiausia buvo nuspręsta atlikti vietos, kurioje stovėjo bažnyčia, archeologinius tyrimus. Juos atlikus, atidengta apie 30 proc.

statinio pamatų. Vokietijoje rasti originalūs bažnyčios brėžiniai, tad atstatomi maldos namai galėtų būti tokie, kokie buvo po 1856–1858 m. rekonstrukcijos“, – pasakojo Zigmąs Arcišauskas, KIC techninės priežiūros projekto vadovas.

Per kelis mėnesius trukusius darbus buvo iširtas 606 kv. metrų plotas, atidengti bažnyčios bokšto, sienų pamatai, juose išmūryti šeši kontraforsai, dvi vidaus kolonos, dvi puskolonės, nežinomo mūrinio priestato pamatai, šildymo sistema, grindinio likučiai, kapų vietos. Archeologai surinko įvairių XVI–XX a. radinių – ir iš nugriautos bažnyčios, ir patekusių čia iš kitur.

„Tyrimais nustatyta, kad statant bažnyčios pamatus buvo naudojami stambūs lauko akmenys, o jų tarpai užpildyti smulkesniais (taip pat ir grindinio) akmenimis, plytgaliais. Pamatuose sveikos plytos yra vieno standarto, kuris taikytas bažnyčiai statyti 1706 m. Tuo tarpu bažnyčios griuvenose rasta net kelių skirtingų rūšių ir dydžių plytų. Jos liudija, kad po 1854 m. gaisro ar kitų bažnyčios tvarkybos darbų naudotos įvairesnės plytos“, – sakė archeologė dr. R. Nabažaitė.

Archeologinių tyrimų radiniai patvirtina bažnyčios istorijos faktus, o visa ši informacija pasitar nauja prikeliama bažnyčią naujam gyvenimui. Archeologiniams tyrimams atlikti buvo skirta 20 tūkst. eurų, jie finansuoti iš Paveldotvarkos 2020 metų programos lėšų.

Šv. Jono bažnyčios vietoje stovėjusios ankstesnės bažnyčios likimas nėra visiškai aiškus, bet tikrai žinoma, kad „1696 m. gegužės 14 d., dieną prieš tai atlaikęs mišias senojoje bažnyčioje, karališkojo dvaro vyresnysis pamokslininkas dr. Bernhardas von Sandenas naujoje bažnyčios statybvietyje padė-

jo kertinį akmenį.“ Nauji maldos namai pašventinti 1706 m. sausio 18 d.

Per 1854 m. spalio 4–6 d. siautusį gaisrą sudegė net trys bažnyčios, tarp jų – ir Vokiečių. Jos netektis buvo apmaudi dar ir dėl to, kad miestiečiai, gaisrui prasidėjus, šiuose maldos namuose bandė slėpti savo auksą, sidabrinus daiktus ir netgi grynuosius pinigus, tikėdamiesi, kad gaisras jų nepalies. Deja...

Pasak filologės, kraštotyrininkės ir rašytojos Jovitos Saulėnienės, knygų „Nugrimzdusi Klaipėda“ ir „Karališkoji Klaipėda“ autorės, tuo metu gaisrai buvo tikra nelaimė. Jau nuo seno būta nurodymo mieste statyti medinius namus, kad užpuolus priešams juos būtų galima per šešias valandas sudeginti ir pabėgti iš miesto. Gaisrai kildavo dažnai, ir ugnis greitai nuniokodavo tuos medinius pastatus.

Po šio gaisro bažnyčia buvo atstatyta labai sparčiai – 1857 m. rugsėjo 13 d. įvyko jos pašventinimo iškilmės. Kaip ir 1706 m., ši ceremonija surengta dar nebaigus atstatymo darbų. Bokštas, kuriam iškelti iki smailės pritrūko lėšų, buvo užbaigtas 1863-aisiais. Nau-

jai atstatyta evangelikų liuteronų bažnyčia Klaipėdoje veikė iki Antrojo pasaulinio karo. Per jį bažnyčia smarkiai nukentėjo, o 1946–1947 m. buvo visiškai nugriauta.

Pasak J. Saulėnienės, Klaipėda pradėta kurti su svarbiu linkėjimu „didelės laimės ir išganymo“. Pradžioje kuriant šį miestą buvo pastatytos dvi bažnyčios, o kur jos stovėjo, nėra tiksliai žinoma.

„Kūrimosi pradžioje XIII amžiuje tai buvo mažas miestelis su maždaug šimtu gyventojų, o jau XVI amžiuje gyventojų buvo gerokai daugiau. Dviejų bažnyčių nugriovimas, jų vietoje pastatant naują, sukėlė didelį gyventojų pasipiktinimą, bet perėmęs protestantų liuteronų tikėjimą Albrechtas padarė viską, kad iki pat XVIII amžiaus valstybine religija būtų protestantizmas“, – sakė ji.

Pasak Šv. Jono bažnyčios atstatymo fondo vadovės Lilijos Petrašienės, viltys atstatyti šią bažnyčią gyvos, darbai planuojami toliau. Projekto pradžioje planuota, kad bažnyčią planuojama atstatyti iki 2027 metų pabaigos. Gali būti, kad prireiks daugiau laiko, bet viltis, kad bažnyčia bus atkurta, lieka gyva.

Algis Vaškevičius

Šv. Jono bažnyčios vietą žymi varpas ir atminimo akmuo. Autoriaus nuotraukos

Suvalkų lietuvių pagrindinė mokykla (A.Mickievicza g.5) formaliai atidaryta 2023 m. gruodžio 8 d. Tą dieną joje pradėjo mokytis 3 lietuviai pirmokėliai. Atidarymo iškilmėse dalyvavo ir susirinkusius sveikino Lietuvos Respublikos Prezidento žmona ir lietuviškojo švietimo globėja Diana Nausėdienė, Švietimo, mokslo ir sporto viceministras Ramūnas Skaudžius, Lietuvos konsulato Seinuose vadovas Genadijus Mackelis, Vysk. Antano Baranausko fondo „Lietuvių namai“ Seinuose tarybos pirmininkė Jolanta Jonušonytė, arkivyskupas Lionginas Virbalas bei Suvalkų miesto meras Česlav Renkievič. Dalyvavo ir gausus lietuvių būrys, žiniasklaida.

Šventė baigėsi, tad dabar tinkamas laikas istorijos patikslinimui, aplinkybių ir procesų įvertinimui, nes būtina mokytis iš klaidų bei didinti mokinių skaičių bei efektyviau išnaudoti Lietuvos lėšomis 2023 m. sausį Lietuvių švietimo ir kultūros centrui nupirktą pastatą.

Pakankamai gerai pažinojau Suvalkų krašto lietuvių ir lenkų bendruomenes, jų santykius, padėtį švietimo srityje. Kai po eilinės rugsėjo 1-osios vėl išgirdau, kad „Suvalkuose yra per mažai lietuvių, todėl nėra ir nebus lietuviškos mokyklos“, nusprendžiau pabandyti. Paprašiau savo draugo, Suvalkuose dirbančio punskiečio Vytauto Batvinsko padėti organizuoti susitikimą su Suvalkų lietuviais ir apie tai pasikalbėti.

Pirmasis mūsų susitikimas Suvalkų lietuvių klube „Vienybė“ įvyko 2017 m. lapkritį, antrasis svarbesnis - gruodžio 4 d. Juose dalyvavau aš pats, V.Batvinskas bei keliolika kitų vietinių lietuvių. Susirinkus susėdome prie vieno ilgo bendro stalo. Pasiūliau lietuvišką mokyklą su vaikų darželiu ir kultūros centru Suvalkų mieste kurti su Fondu „Lietuvių namai“ Seinuose

Lietuviška mokykla Suvalkuose: istorija ir pamokos suaugusiems

Genadijus Mackelis, Rūta Balytienė, Ramūnas Skaudžius, Diana Nausėdienė, Česlav Renkievič, Zdzislaw Przelomiec ir pirmokėliai. *Autoriaus nuotrauka*

ar panašiu pasiteisinsiu pavyzdžiu, pirmiausiai suburiant komandą, formalų tėvų komitetą. Susidarė įdomi ir karšta situacija - viena stalo pusė sakė „niekam nepavyko ir tau nepavyks“, kita, po ilgos kalbos, argumentuojant lietuvių skaičiaus gausėjimu Suvalkuose, pritarė leisti pabandyti. Ačiū, tai ir buvo mokyklos-centro pradžia – 2017 m. gruodžio 4 diena.

Vėliau prie mūsų „komandos“ prisijungė būsimoji darželio ir mokyklos direktorė punskietė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, tėveliai. Trečiasis mano inicijuotas susitikimas vyko konsulate Seinuose. Vėliau įsitraukė akad. Eugenijus Jovaiša ir kiti Seimo nariai, premjeras, ministerijos. Nuo pat 2017 m. siūliau procesą su formalumais ir mokykla-centru 2019 metais, bet tapau tarsi opozicija daugumai tų, kurie „neskubėjo“.

2018 metais radome tinkamiausią pastatą su 60 arų sklypu - nepirko. Nuo 2020 m. vasaros Lietuvos lėšomis išnuomotos „Vičiūnų“ patalpos tik darželiui. Tik 2021 m. gruodį priimtas Vyriausy-

bės sprendimas pirkti pastatą mokyklai-centrui.

Daug dirbau dėl šių reikalų ir vėliau, bet atidarymo mokykloje metu nei mano, nei buvusio premjero Sauliaus Skvernelio indėlio tarsi nebuvo, mums čia tarti sveikinimo žodžių taip pat neleista.

Atidarymo metu buvo pranešta, kad kiti svečiai mokyklą galės pasveikinti antroje, vakarienės formos dalyje. Tik pavarde paminėtas buvęs premjeras nusprendė joje nedalyvauti ir sveikinimo žodžius po atidarymo, bet mokykloje pasakė pirmokėliams ir jų mokytojais.

Vakarienės stalo „vietų“ registracijoje mano pavardės nebuvo, tad išvykau namo. Džiaugiausi, kad nuojauta neapgavo - jau buvau pasveikinęs ir dovanėles perdavęs patiems svarbiausiems - pirmokėliams ir jų mokytojai Rūtai Balytinei mokykloje.

Tokioje lietuviams tautiškai sunkioje aplinkoje, netelkiant visų ir vengiant opozicijos bei vidinės konkurencijos per 6 metus pasiektas tik šis rezultatas. Istorijos analizavimas ir pamokos būtinos, ateityje plėtojant šią ir kitas lietuviškas mokyklas Suvalkų, Gardino ar Karaliaučiaus kraštuose. Taip pat svarbu, kad atidarymo metu buvęs premjeras pripažino klaidas - centrą kurti neformaliu keliu, per pasikalbėjimus su Lenkijos ar Suvalkų vadovais, pasitikėti ir delsti be formalių jų įsipareigojimų.

Klaidų ir asmeniškumų kaina - vėluojama 3-4 metus, prarasta dalis moksleivių ir tėvelių, lėšų pastato nupirkimui ir remontams skyrė tik Lietuva - apie 1,5 mln. Eur (99,9%); Suvalkų miestas prie šio centro įkūrimo prisidėjo tik apie 0,1 % (2000 Eur), Lenkija lėšų neskyrė. Tokia šios istorijos pirmoji dalis, o pamoka – tokiose šalyse reikia veikti kartu, pasitikint savo valstybe ir remiantis tarptautinės teisės formalumais.

Gintaras Skamaročius

Pasitarimas 2017 m. gruodžio 4 d. Iš kairės: Vytautas Batvinskas, Gintaras Skamaročius ir Kazimieras Baranauskas. *Kosto Leončiko nuotrauka*

Mažosios Lietuvos paveldas – Tėviškės muziejuje Lenkijoje

Gyvenamasis namas Olštyno muziejuje.

Mažosios Lietuvos lietuvių XVIII-XIX amžių sodybos, pavieniai statiniai, senieji krikštai Lenkijoje? Taip, istorija labai įdomi, bet apie viską iš pradžių.

1893 metais buvo nuspręsta įkurti Rytų Prūsijos krašto paveldo konservatoriaus pareigybę. Jis buvo renkamas (skiriamas) trejų metų kadencijai. Jo pagrindinė užduotis – ieškoti, rinkti ir saugoti krašto kultūros paveldo objektus. Pirmuoju konservatoriumi tapo Adolfas Boeticheris dirbęs iki 1901 m. Nuo 1902 m. dirbo architektas ir meno istorikas Richardas Dethlefsenas. Jis pastebėjo politinių ir ūkinių pokyčių neigiamą įtaką kraštovaidžiui, kaimo architektūrai.

Šis konservatorius lankėsi Skandinavijoje ir susipažino su ten įsikūrusiais pirmaisiais Europoje (pirmasis Norvegijoje, 1881 m.) etnografiniais (liaudies) buities muziejais po atviru dangumi. Tai jį ir Adalbertą Becenbergerį paskatino 1909 m. spalio 24 d. Karaliaučiuje organizuoti pirmąjį inici-

atyvinės grupės Tėviškės liaudies buities muziejui įkurti posėdį. Tai formali būtent Tėviškės muziejaus istorijos pradžia.

Verta priminti, kad Lietuvių etnografinės sodybos (Tėviškės muziejai) buvo įsteigtos 1905 m. Tilžėje (Mažosios Lietuvos lietuviškas etnografinis muziejus) bei Lazdynų (dab. rus. Krasnoznamensk) apskrityje. Tilžėje Lietu-

namas išsilaikė iki Antrojo pasaulinio karo – jo metu sudegintas.

Karaliaučiaus etnografinio (Tėviškės) muziejaus buveine buvo pasirinkta zoologijos sodo teritorija. Plėtros plane buvo numatyta į jį perkelti visiems Rytų Prūsijos kraštams būdingiausius etnografinius statinius. Dėl prastos perkėlimui atrinktų pastatų būklės buvo nuspręsta statyti jų kopijas, laikantis senųjų statybos būdų ir priemonių.

1910–1913 metais buvo pastatyta apie 20 XVIII–XIX a. gyvenamųjų, religinių, gamybinių ir ūkinių pastatų. Muziejaus patalpose taip pat buvo dvi archeologinės vietos: piliakalnis ir geležies amžiaus kapavietė iš Sembos bei Lietuvių kapinės su senaisiais krikštais.

Formaliai dėl ribotos bei brangios miesto erdvės ir, tikėtina, politinių aplinkybių (naciai nenorėjo matyti bei kitiems rodyti krašto senųjų gyventojų paveldo) 1939 m. kovo 29 d. buvo patvirtintas sprendimas muziejų perkelti į „kaimiškąją“ vietovę. Muziejaus statiniai pradėti dalimis pervežti į Olštyną, jo apylinkėse esančią Olštyno vietovę (19 km iki Žalgirio mūšio vietovės). Dalies statinių nespėta pervežti – 1940 m.

Muziejaus standas su lietuviškais pastatais. Vytauto Batvinsko nuotraukos

likusieji Karaliaučiuje, karo metu buvo sunaikinti.

Liaudies architektūros muziejuje – etnografiniame parke Olštyneke šiandien yra didžiulė kilnojamųjų ir nekilnojamųjų muziejaus objektų kolekcija. Jie sutelkti į Mažosios Lietuvos, Mozūrijos, Pavyslės ir Varmijos stambiosios ir mažosios kaimo architektūros 79 objektus, turinčius įvairias funkcijas ir struktūras. Tai gyvenamieji ir religiniai pastatai, ūkiniai ir pramoniniai pastatai. Pastatuose yra eksponatai, demonstruojantys tradicinius darbo metodus ir apeigas kaime XIX–XX a. Muziejų materialinės kultūros ir liaudies meno kolekcijos viršija 14 tūkst. vienetų.

Statiniai ir kiti daiktai nurodomi pagal vietas, kraštus, kurie muziejaus įkūrimo metu (t. y. 1913 m.) buvo Rytų Prūsijos dalimis: Aukštutinė Prūsija, Mažoji (Prūsijos) Lietuva ir Semba bei dabartinių Lenkijos šiaurės rytų regionų. Lietuviams formaliai skirta 11 pastatų (tarp jų – ūkininko sodyba) ir kapinės su mediniais krikštais.

Šią vasarą aplankėme šį muziejų. Vietovių ir daiktų pavadinimai rodo, kad jame yra gerokai daugiau nei 11 pastatų ir kitų statinių.

Norint pažinti savo kultūros paveldą, šį muziejų lankyti verta ir būtina, nes tik ten yra išsaugota tai, kas lietuviško buvo, bet sunaikinta karo ir pokario metu Karaliaučiaus krašte.

Gintaras Skamaročius

„Kultūrinė ir istorinė atmintis epochų sąskambiuose: nuo Tolminkiemio iki Marijampolės“

2010 metai – Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos (toliau – Draugija) veiklos pradžia. Per šį laikotarpį jau tapo tradicija tokie Draugijos organizuojami renginiai, kaip konferencijos-skaitymai, išvykos į Lietuvos ir istorines sūduvių gyventas vietas, Mažosios Lietuvos datų ir renginių sklaida. Dėl šiandieninių aplinkybių nutrūko ryšiai su Karaliaučiaus krašto lietuvių kalbos mokytojais, Tolminkiemio muziejumi, liko tik nuotolinis ryšys.

2022 m. gruodžio mėnesio konferencijoje dalyvavusieji iš anapus sienos, buvusios lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas Aleksas Bartnikas ir mokytoja Tatjana Rodenko prašė nenutraukti ryšių su Karaliaučiaus kraštu ir nors nuotoliniu būdu bendrauti su norinčiais mokytis lietuvių kalbos, su fakultatyvų dalyviais, galvoti apie bendras priemones. Kadangi kai kurios Marijampolės miesto mokyklos kelerius metus dalyvavo srityje organizuojamose lituanistinėse priemonėse, planavome bendrus darbus nuotoliniu būdu.

Visu 13 metų draugijos veiklos laikotarpiu buvo daug dirbama

populiarinant švietimo ir kultūros reiškinius Marijampolės savivaldybėje, pristatant K. Donelaičio ir kitų Mažosios Lietuvos kultūros veikėjų įtaką Sūduvos ir Lietuvos istorijai, kultūrai, visuomeniniam gyvenimui. Dalyvauta renginiuose Klaipėdoje, Šilutėje, Drevernoje, Juodkrantėje ir kitose vietovėse. Susikaupė nemaža patirtis, kuria dalijamasi konferencijose, įvairiuose susitikimuose.

Susiformavo tradicija, ir suprantame jos reikalingumą, nes tik tradicija išsaugoja tautosaką, papročius, įvairias kultūros formas perduoda iš kartos į kartą. Todėl tradicija saugojama ir tęsiama. Dar 2010 metų pavasarį draugija pradėjo rimtą veiklą, lektoriais į renginius kviesdama įžymius mokslo ir visuomenės veikėjus, o forma išsirutuliojo į konferencijas-skaitymus, kurie vyksta jau geras dešimtmetis.

Tad jau dešimt metų tradiciškai pagerbiame Poetą prie Jo paminklo (atidengtas 2013 lapkričio 22 d.); nuo 2017 m. organizuojant konferencijas šešis kartus vyko atminties pamaldos evangelikų-liuteronų bažnyčioje, kuriose, be

Renginio dalyviai prie K. Donelaičio paminklo.

Koncertuoja „Dijūtos“ ansamblis.

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

bažnyčios klebono Vaido Klesevičiaus, dalyvaudavo ir JE liuteronų vyskupas Mindaugas Sabutis.

Taip ir šiais metais gruodžio 1 d. kartu su svečiais, vilniečiais lektoriais, atėjome į gražų, romantišką, kuklų skverelį prie bažnyčios nusilenkti Donelaičiui. Po to Marijampolės savivaldybės Tarybos salėje prasidėjo konferencija, kurią pasveikino vicemeras Artūras Visockis, palinkėdamas sėkmės populiarinant Kristijono Donelaičio ir Mažosios Lietuvos reikšmę mūsų kultūrai ir švietimui.

Su 90-uųjų gimtadieniu (buvusiu rugsėjo mėnesį) mes pasveikinome ilgametį draugijos garbės narį, jos įkūrimo Marijampolėje iniciatorių, visuomenininką, abiejų Lietuvos mylėtoją Vytautą Gaulių. Tai žmogus, už savo gražų gyvenimą ir prasmingą veiklą vertas platesnio komentaro. 1952 m. tik baigęs garsiąją Rygiškių Jono gimnaziją jis ne tik studijavo, bet ir organizavo išvykas į Karaliaučiaus kraštą, o nuo 1965 m. organizavo marijampoliečių gausias išvykas-talkas Tolminkiemyje. Meilė šiam kraštui ne tik kad neišblėso, bet neleido nurimti, kol nebuvo Marijampolėje įkurta Poeto vardo draugija.

Vienoje išvykoje į K. Donelaičio gyventas vietas Vytautas daug, išsamiai ir įdomiai pasakojo ne tik mums, bet ir dviem savo vaikai-

čiams. 2010 metais už ypatingus nuopelnus puoselėjant lietuviybę ir Sūduvos žemės vardo garsinimą jis buvo apdovanotas Šv. Jurgio, Marijampolės globėjo, ordinu.

Šiomet konferencijoje buvo perskaityti trys pranešimai, peržiūrėtas vaizdo įrašas, diskutavome apie šią šiuolaikinę situaciją gerinant bendruomenių veiklą. Pirmąjį pranešimą apie Mažosios Lietuvos reikalų tarybos veiklą skaitė jos pirmininkas Kęstutis Pulokas – žurnalistas, visuomenininkas. Nors jis pirmininkauja dar tik nuo pavasario (išrinktas kovo 21 d.), bet, būdamas šakninis liuteronas, nuo studijų metų rašė liuteroniškoje spaudoje, gyveno Mažąja Lietuva, jos reikalais, rūpesčiais ir pasiekimais.

Todėl ir pranešime, kuris buvo papildytas Tarybos veiklos skaidrėmis, pranešėjas kalbėjo apie darbų tęstinumą, naujų veiklos sričių paiešką, apie tradicijos ir papročių, kultūros paveldo išsaugojimą sparčiai kintančiame globaliame mūsų pasaulyje.

Dalia Dilytė-Staškevičienė, humanitarinių mokslų daktarė, lietuvių literatūros tyrinėtoja, vertėja, marijampoliečiams „gyvai“ kalbėjo pirmą kartą. Anksčiau jai, Poeto kūrybą išsamiai tyrinėjusiai mokslininkei, atvykti vis trukdydavo nenumatytos aplinkybės. Konferencijos dalyvius pradžiugino

dovanų atvežta naujausia jos knyga „Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos“, kuri buvo padalinta gimnazijų, profesinio rengimo centro bibliotekoms ir kai kuriems mokytojams-lituanistams.

Įdomus ir intriguojantis buvo jau pranešimo pavadinimas „Kai vyžos buvo ginklas“, kurio pagrindinės tezės aktualios ir šiandien: nors Poetas-kunigas uoliai vykdė karaliaus įsakymus, juos paskelbdamas Bažnyčioje, bet „Metuose“ autoriaus pateikiamas kitoks vaizdas.

Jo būrai gyvena savo gyvenimus, nevykdydami tokių karaliaus įsakymų, kaip trobose išgriauti duonkepes krosnis, padėti pareigūnams gaudyti elgetas, išgaišinti didelius karalystės kenkėjus žvirblius ir varnas (teisybės vardan reikia pasakyti, kad tik Dočys iš neturėjimo ką valgyti gaišina šiuos paukšteliuos), kad nedrįstų ant savo kojų vyžas dėvėti ir kt. Nevykdami net 7 karaliaus įsakymai. Autorė apibendrina savo pranešimą teigdama, kad „Metai“ yra nuolatinio maištingumo kupinas epas.

Gintaras Skamaročius, Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas, pristatė pranešimą „Mažosios Lietuvos Tautinės tarybos (Tilžės) Akto (Pareiškimo) 105-ųjų metinių paminėjimas“. Išsamiai buvo pristatyta Tilžės Akto pasirašymo reikšmė. Prelegentas kalbėjo ir apie išvakarėse (lapkričio 30 d.) vykusį šios datos paminėjimą Vilniuje, Seimo lankytojų centre, pristatė savo mintis ir įžvalgas dėl galimo bendravimo su Karaliaučiaus krašto atstovais, mūsų tautiečiais. Jis kalbėjo apie Kristijono Donelaičio draugijos vykdomą Spaudos, radijo ir televizijos fondo finansuojamą projektą „Karaliaučiaus kraštas ir kultūra – tarp istorijos ir tapatumo“, kvietė konferencijos dalyvius skaityti žurnalą „Donelaičio žemė“, informaciją interneto svetainėje www.donelai-

tis.info ir draugijos socialinę pa-skyrą feisbuko platformoje.

Visi trys pranešėjai sudomino konferencijos dalyvius ir sulaukė reikšmingų klausimų; kaip, pvz., apie Herkaus Manto paminklo jo žūties vietoje Narkyčiuose (Mežduriečje) likimą.

Marijampoliečių prašymu Tolminkiemyje K. Donelaičio muziejuje lankėsi buvęs Karaliaučiaus srities lietuvių kalbos mokytojų asociacijos pirmininkas A. Bartnikas. Su pokalbio garso įrašu galima susipažinti draugijos svetainėje www.donelaitis.info. A. Bartnikas paminėjo, kad nors per 2022 metus muziejuje galėjo lankytis tik viena grupė iš Lietuvos, kelios grupės iš Vokietijos ir nemažai iš srities, bet viltis nemiršta – tikėkime – į Donelaičio žemę mes sugrįšime! Taip ir nutarėme, kad Poeto jubiliejiniais metais, gegužės mėnesį, Poezijos pavasario metu pabandy-sime nuvykti į Tolminkiemį ir perskaityti Jo (ir apie Jį) kūrybos!

Diskusijoje savo mintis ir įž-valgas apie Kybartų K. Donelaičio gimnazijos veiklą pateikė mokytoja ekspertė Nijolė Černauskienė. Įdo-mi gimnazijos bendruomenės vei-kla donelaičiados baruose, aktyviai jie rengiasi jubiliejiniais metams; gimnazijoje nuo 2019 metų veikia Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos skyrius. Graži, prasminga ir kūrybinga mūsų draugystė!

Renginio pabaigoje skambėjo Marijampolės kultūros centro ap-eiginio dainavimo ansamblio „Di-jūta“ atliekamos giesmės (vadovė Audronė Jusaitytė). Moterų gies-mės skambėjo jautriai, sukeldamos skaidrų liūdesį ir kartu viltį, kad ne tik sausio 1-ąją susitiksime prie K. Donelaičio paminklo, bet aplankysime ir Tolminkiemį.

Vida Mickuvienė,
Marijampolės Kristijono
Donelaičio draugijos pirmininkė

Paminėtas Vydūno draugijos įkūrimo 35-metis

Lietuvos medicinos bibliotekoje Vilniuje lapkričio 10-ąją buvo surengtas Vydūno draugijos 35-mečio paminėjimo vakaras. Jame dalyvavo Vydūno draugijos garbės pirmininkas Tomas Stanikas, šian-dieninė draugijos pirmininkė dr. prof. Aušra Martišiūtė-Linartienė, Nijolė Laurinkienė ir kiti. Rengi-nio metu Vydūno kūrinius ir lietu-vininkų dainas atliko solistė Aušra Liutkutė, Roberta Daugėlaitė, Ra-munė Balčiūnienė bei kiti.

Renginio metu pasirodė ir Vy-dūno draugijos skaitovai (vadovė Rita Juodelienė), o susirinkusie-ji draugijos nariai ir svečiai savo pasisakymuose apžvelgė nueitą draugijos kelią, pasidžiaugė nu-veiktais darbais ir aptarė būsimas veiklos gaires.

Vydūno draugija buvo įkurta 1988 metais Vilniuje, siekiant burti dvasinio tautos atgimimo entuzias-tus ir vydūniškos gyvensenos pro-paguotojus. Šios draugijos steigimo iniciatoriais buvo filosofas, peda-gogas ir ilgametis jos vadovas Va-cys Bagdonavičius, knygotyrinin-kas Domas Kaunas, poetai Marytė Kontrimaitė ir Virgilijus Gasiliūnas, muziejininkas Dionizas Varkalis, mokytojas Saulius Sodonis, krašto-tyrininkas Kazys Budginas.

Draugija turi Vilniaus, Klaipė-dos, Šiaulių ir Panevėžio skyrius. Vydūno draugijos iniciatyva 1991 metais Bitėnuose buvo perlaidoti Vydūno palaikai, sutvarkytos Bitė-nų kapinės. Draugija 1993 m. su-rengė Vydūno 125 metų, 1998 m. – 130 metų, 2008 m. – 140 metų, 2013 – 145 gimimo ir 60 mirties sukakčių minėjimus, organizuoja mokslines konferencijas.

Draugijos iniciatyva surengtas ekslibrisų tarptautinis konkursas (1993), sukurtas dokumentinis fil-mas „Tamsoje būti šviesa“ (1993, režisierius Z. Putilovas), Vokietij-os mieste Detmolde įrengta Vy-dūnui skirta ekspozicija (1992 m.), atidengta paminklinė lenta ir paminklinis biustas (2013 m., skulptorius L. Garla). 1994 metais Kintuose atidarytas Vydūno me-morialinis muziejus.

Draugija nuolat leidžia paties Vydūno kūrybą ir knygas apie Vydūną, ne vieną iš jų parašė ir parengė R. Palijanskaitė. Jos pir-mininkai: Vacys Bagdonavičius (1988–2011), Rima Palijanskai-tė (2011–2014), Tadas Stanikas (2014–2020), A. Martišiūtė-Linar-tienė (nuo 2020 m.).

DŽ informacija

Pranešimą skaito draugijos vadovė A. Martišiūtė-Linartienė.

Valentino Juraičio nuotrauka

Lietuvininkas Vilius Šaulinskis

Prieš 130 metų, 1893 m. spalio 29 d. Venskuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) gimė Vilius Šaulinskis, Mažosios Lietuvos visuomenės, kultūros ir politikos veikėjas, spaustuvininkas, leidėjas.

Vilhelmas Frydrichas Šaulinskis augo gausioje smulkių ūkininkų Martyno ir Evos Šaulinskių šeimoje. Baigęs pradžios mokyklą, toliau lavinosi savarankiškai. 1909 m. iš Kalviškių atvykęs į Tilžę, įsitraukė į lietuvišką veiklą, platino Jono Vanagaičio (1869–1946) Tilžėje leistą ir redaguotą laikraštį

„Birutė“. 1913 m. laikraščio leidybai sustojus, pradėjo mokytis raidžių rinkėjo amato Martyno Jankaus (1858–1946) spaustuvelyje Bitėnuose.

Kilus Pirmajam pasauliniam karui, Vilius Šaulinskis buvo pašauktas į Vokietijos kariuomenę. Raidžių rinkėjas netrukus paskirtas į „Oberost“ spaustuvelyje Kaune, kur nuo 1916 m. leistas Lietuvos gyventojams skirtas laikraštis „Dabartis“. Susipažinęs su vietos lietuvių visuomenės veikėjais (Saliamonu Banaičiu, Antanu Vireliū-

nu, Antanu Urbeliu ir kt.), slapčia talkino jiems spausdinti atsišaukimus.

Bendradarbiavimą su vietos lietuviais jis tęsė ir perkeltas į Vilnių. Karinės vadovybės išsiųstas į Vakarų frontą ir paskirtas saugoti belaisvių stovyklas, V. Šaulinskis visaip padėjo lietuvių tautybės belaisviams. Iškilus suėmimo ir karo lauko teismo grėsmei, apsirūpinęs netikrais dokumentais Savickio pavarde, V. Šaulinskis pasitraukė iš Vokietijos ir 1918 m. stojo į kuriamą Lietuvos Respublikos

Vyriausiasis Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas ir jo bendradarbiai 1923 m. sausį. Sėdi (iš kairės): Vilius Šaulinskis, Jurgis Lėbartas, komiteto pirmininkas Martynas Jankus, Jonas Vanagaitis; stovi: Steponas Darius, Aivas Ivaškevičius, Aleksandras Marcinkevičius, Juozas Pronckus.

kariuomenę, vėliau tapo aktyviu Šaulių sąjungos nariu.

Po karo grįžęs į Klaipėdos kraštą, V. Šaulinskis su bendraminčiais 1919 m. įsteigė Priekulės jaunimo draugiją „Viltis“, buvo išrinktas pirmuoju jos pirmininku, vėliau buvo nuolatinis draugijos rėmėjas.

1920 m. gegužės 15 d. V. Šaulinskis iš Mažosios Lietuvos spaudos draugijos „Lituania“ Klaipėdoje įsigijo leidybos ir poligrafijos įmonę (ją iš draugijos nuomojo nuo 1919 m. liepos 1 d.), kuriai vadovavo iki gyvenimo pabaigos. Įmonė „Lituania“ 1920–1921 m. buvo vienintelė nuolat veikianti uostamiesčio lietuvių kultūros įstaiga, jos raštinėje vykdavo įvairių lietuviškų draugijų renginiai.

Klaipėdos spaustuvėje „Lituania“ spausdintas 21 periodinis leidinys, keletas jų buvo skirti Didžiajai Lietuvai, leistos knygos. V. Šaulinskis savo lėšomis leido grožinę kūrybą. 1920 m. išleido jam priskiriamą V. Karvelėlio slapyvardžiu pasirašytą apysaką „Laimės šalis. Tautiški vaizdeliai iš Mažosios Lietuvos“. 1921 m. buvo lietuvių kultūros draugijos „Aida“ bibliotekininkas.

V. Šaulinskis aktyviai palaikė Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimo idėją, priklausė „slaptiesiems šauliams“, buvo 1922 m. gruodį įsteigto Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto (VMLGK) sekretorius, pasirašė 1923 m. sausio 9 d. VMLGK manifestą visiems Klaipėdos krašto gyventojams bei kreipimąsi į krašte dislokuotus Prancūzijos karininkus ir kareivius, o 1923 m. sausio 19 d. Šilutėje įvykusio VMLGK skyrių ir draugijų atstovų suvažiavimo – Šilutės seimo – deklaraciją, skelbiančią Klaipėdos krašto prisijungimą autonomijos teisėmis prie Lietuvos Respublikos.

Dar 1922 m. rugsėjį V. Šaulins-

kis kartu su Jurgiu Brūvelaičiu (1900–1995) ir Jurgiu Plo-naičiu (1902–1998), buvo išrinktas į „Santaros“ – Mažosios Lietuvos lietuviško jaunimo draugijų sąjungos – valdybą, kuri vėliau tapo Klaipėdos šaulių organizaciniu branduo-liu. 1923 m. kovo 18 d. Jis buvo išrinktas XX Klaipėdos šaulių rinktinės valdybos pirmininku.

Už nuopelnus tėvynei ir tautai V. Šaulinskis apdovanotas Nepriklausomybės medaliu ir DLK Gedimino 4 laipsnio (1928 m.) ir Šaulių Žvaigždės (1931 m.) ordinais, o už aktyvų dalyvavimą Klaipėdos sukilime – Gelbėjimo komiteto sidabro me-

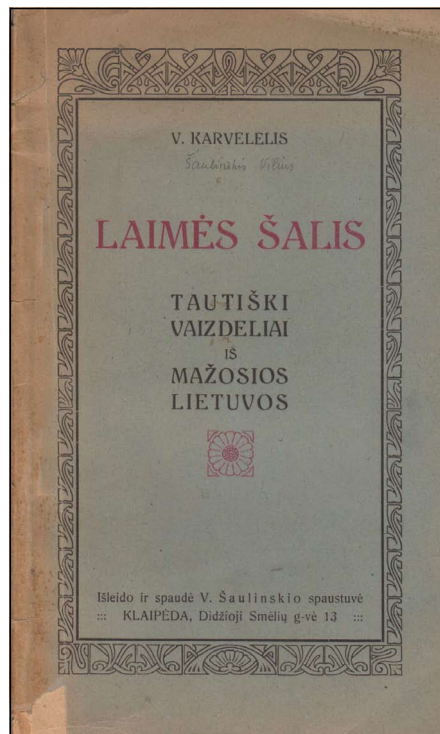
Vilius Šaulinskis

daliu. Klaipėdos Dariaus ir Girėno vardo šaulių būrys Vilių Šaulinskį išrinko savo garbės nariu.

Ketvirto dešimtmečio viduryje V. Šaulinskis dalyvavo perorganizuojant nuo 1922 m. veikusią Klaipėdos krašto lietuvių pirklių draugiją į Klaipėdos krašto lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų draugiją, buvo jos Klaipėdos skyriaus valdybos narys. Priklausė Klaipėdos jachtklubui.

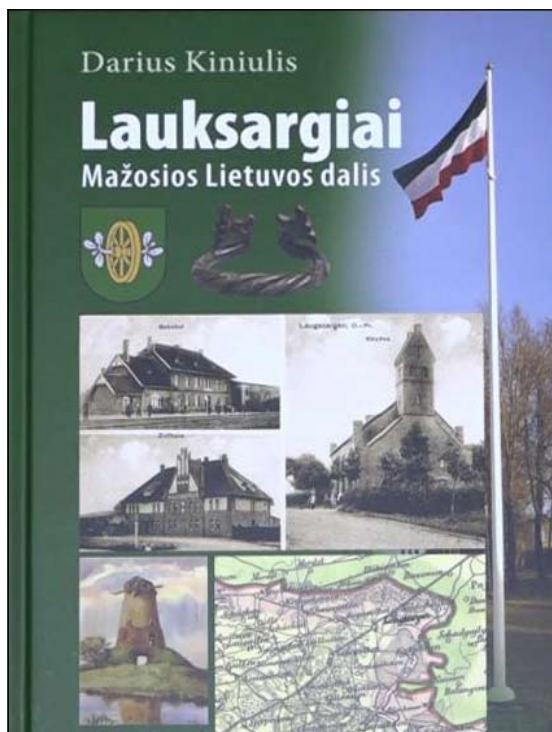
Įpusėjęs keturiasdešimt antruosius gyvenimo metus, V. Šaulinskis mirė savo namuose Klaipėdoje 1935 m. gegužės 10 d., peršalęs susirgęs plaučių uždegimu. Jis iškilmingai palaidotas gegužės 14 d. šalia paminklo Klaipėdos sukilėliams senosiose miesto kapinėse, kurios sovietų okupacijos metais buvo paverstos Skulptūrų parku. Dėl V. Šaulinskio kapavietės įamžinimo atminimo lentele giminaičiai ir visuomenininkai į Klaipėdos miesto savivaldybę kreipėsi dar 1998 m.

Kęstutis Pulokas

V. Šaulinskiui priskiriama apysaka „Laimės šalis. Tautiški vaizdeliai iš Mažosios Lietuvos“, išleista 1920 m. Klaipėdoje. Maironio lietuvių literatūros muziejus.

„Lauksargiai. Mažosios Lietuvos dalis“

Lapkričio pabaigoje Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejuje Bitėnuose buvo surengtas Dariaus Kiniulio knygos „Lauksargiai. Mažosios Lietuvos dalis“ pristatymas. Jo metu buvo galima sužinoti, kad Lauksargiai turi daugiau istorinių atvirukų nei Tauragė, taip pat faktą, jog ten buvo įsigalėjusi vokiška valdžia net ir tada, kai kraštas priklausė Lietuvai, lietuvybei ten grėsė pavojus.

Naujoji knyga taip pat atsako į klausimus, kokius pasus pirmosios Lietuvos Respublikos laikais turėjo vietiniai ir ką ten kartkartėmis veikė prancūzai? Taip pat skaitytojai ras atsakymą į klausimą, koks buvo sovietinio pokario naujakurių gyvenimas šiame krašte.

Ši knyga apie Lauksargių seniūnijos istoriją išleista minint Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 100-metį. Ją išleido Tauragės krašto muziejus „Santaka“.

D. Kiniulis yra tauragiškis, 2009–2015 m. jis studijavo Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, ten įgijo magistro laipsnį.

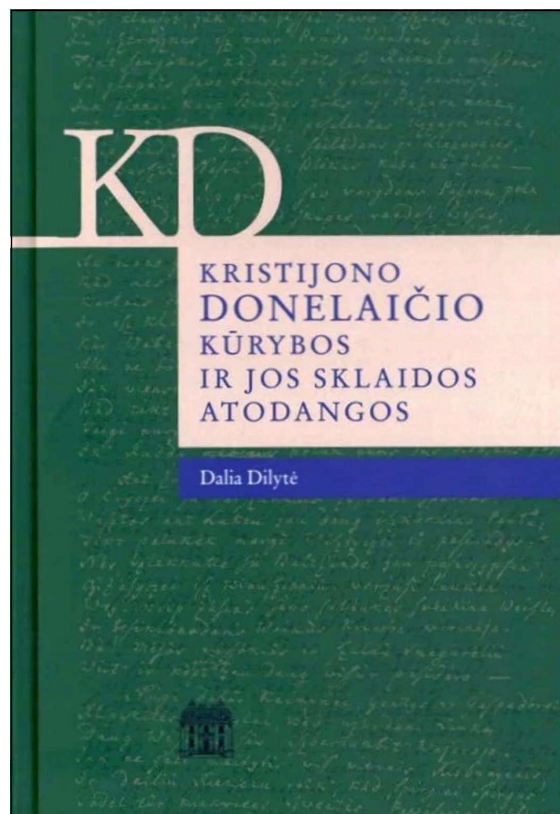
Yra tyręs įvairias archeologines vietas visoje Lietuvoje. Nuo 2014 m. dirba Tauragės krašto muziejuje „Santaka“. Autorius tiria ir aprašo apylinkių istoriją, rūpinasi jos sklaida bei visuomenės švietimu, kaupia ir tvarko muziejaus rinkinius, ieško naujų eksponatų.

Susidomėjimas Mažąja Lietuva D. Kiniulį skatino

skaityti, ieškoti. Per laiką susikauptė daug medžiagos, eksponatų, kuriuos jam norėjosi sudėti į vieną knygą, pasidailinti su tais, kam įdomu. „Lauksargiai. Mažosios Lietuvos dalis“ – tai jo trečioji ir didžiausios apimties knyga. Knygoje skelbiami ir Martyno Purvino, Marijos Purvinienės bei Lino Tamulyno straipsniai.

Dar kartą apie Kristijoną Donelaitį ir jo kūrybą

Naujausioje savo knygoje „Kristijono Donelaičio kūrybos ir jos sklaidos atodangos“ K. Donelaičio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtoja Dalia Dilytė-Staškevičienė toliau nagrinėja didžiojo poeto kūrybą, plačiai aprašo K. Donelaičio vaizduotą Vyžlaukį, jame galiojusius karaliaus įstatymus, požiūrį į imigrantus bei vietos gyventojų

santykį su ponais. Ji šioje knygoje daug dėmesio skiria „Metuose“ vaizduojamoms šventėms, taip pat analizuoja ir poeto sukurtas pasakėčias, randa jose Biblijos aidų, rašoma apie pasakėčių eilėdarą.

Įdomūs autorės pastebėjimai su kitais to meto Prancūzijoje sukurtais panašaus turinio kūriniais. Knygoje rašoma ir apie „Metų“ vertimus į rusų kalbą, analizuojami ir apžvelgiami kelių vertėjų bandymai kuo tiksliau išversti šią poemą, nurodoma, kad vertėjams pavyko geriau, o kas nepavyko. Knygoje pateiktas išsamus šaltinių ir literatūros sąrašas, asmenvardžių rodyklė.

„Negalėtume skųstis, kad tyrėjai Kristijonui Donelaičiui kada nors skyrė ar dabar skiria per mažai dėmesio. Tiesa, to dėmesio šiek tiek padaugėja prieš jubiliejinus metus, kai įsitraukia didesnės žmonių grupės, tačiau visuomet buvo ir tebėra atkaklių nuolatinių Donelaičio žemės darbininkų. Ir jiems ginčijantis, ir sutartinai gilintis į kokį nors klausimą sukasi

amžinas tyrimų ratas.

Visiems žinomų XIX ir XX a. mokslininkų darbai, vieni kitiems paklodami pagrindus, sąlygojo ir šiuolaikinių tyrimų atsiradimą. Dabar leidžiami nemenko mokslinio lygio „Raštų“ tomai, neseniai pasirodė naujų ir savita požiūrį „Metų“ rišlumo klausimu dėstanti Vaido Šeferio monografija, buvo paskelbta įvairių autorių vertingų straipsnių.

Taigi nuveikta tikrai labai daug, bet vyksmas negali sustoti. Ir ankstesni, ir naujausi darbai ne tik parodo tai, ką autoriams pavyko atrasti poetinėje Donelaičio žemėje, bet ir įgalina pamatyti naujas platesnes ar siauresnes jos sluoksnių atodangas. Be to, pasidaro įmanoma pasirausti ir po gretutinius sluoksnius, kurių atsiradimų nulemia ir kuriuos įvairiškai veikia pagrindinis klodas. Ši knyga ir yra skirta kai kuriems pagrindinio klodo ir gretutinių sluoksnių elementams tirti,“ – teigia šios knygos pratarmėje jos autorė D. Dilytė-Staškevičienė.

DŽ informacijos

Tyrinėtoja Dalia Dilytė-Staškevičienė apie naująją savo knygą neseniai kalbėjo pirmą kartą apsilankiusi Marrijampolėje.

Algio Vaškevičiaus nuotrauka

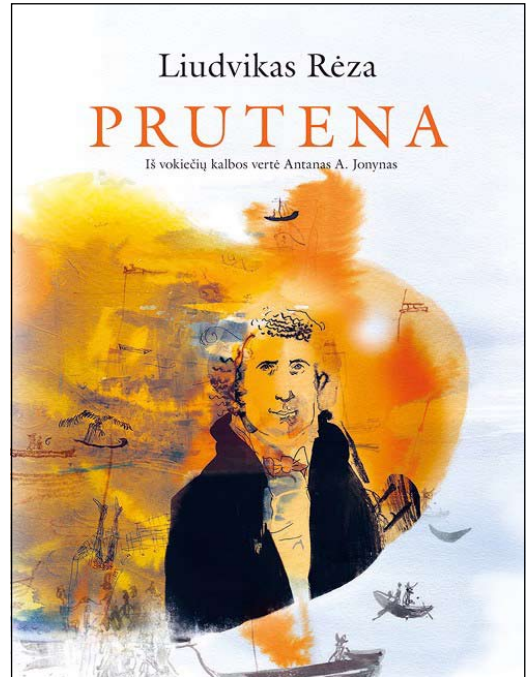
Išleista Martyno Liudviko Rėzos poezijos knyga „Prutena“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas surengė Liudviko Martyno Gedimino Rėzos knygos „Prutena“ (sudarytoja Liucija Citavičiūtė, vertėjas Antanas A. Jonynas, iliustruotoja Eglė Gelažiūtė-Petrauskienė) pristatymą. Jame dalyvavo knygos sudarytoja ir įvadinio straipsnio autorė L. Citavičiūtė, poetas ir vertėjas A. A. Jonynas, istorikė Ingė Lukšaitė, literatūrologė Aušra Martišiūtė-Linartienė, dalyvius kalbino literatūrologas Gytis Vaškelis. L. M. G. Rėzos eilėraščius skaitė aktorius Vladas Bagdonas.

Karaliaučiaus universiteto teologijos profesorius ir ilgametis Lietuvių kalbos seminaro vadovas M. L. Rėza (1776–1840) buvo dviejų kultūrų atstovas daugiatautėje Prūsijoje. Subrendęs lietuviškai vokiškoje kultūrinėje aplinkoje, jis ištikimai tarnavo savo tėvynei Prūsijai ir karaliui, o kartu visą gyvenimą puoselėjo lietuvių ir būrė inteligentiją mokslinei ir šviečiamajai lituanistinei veiklai.

L. Rėzos poezija, kaip ir visas jo kūrybos paveldas, yra Lietuvos nacionalinis turtas, tačiau iki šiol vokiečių kalba parašyti kūriniai platesniam skaitytojų ratui buvo sunkiai prieinami. Turėjome tik nedidelį pluoštelį M. Rėzos poezijos lietuvių kalba, tad sunku buvo išvelgti jos įvairialypę visumą. Šiuolaikinio lietuvių poeto ir vertėjo Antano A. Jonyno išverstos Rėzos eilės leis kiekvienam pasinerti į dar nežinomą, bet kartu ir atpažįstamą Liudviko Rėzos pasaulį.

Prutena, Prutenia yra neoficia-

li Prūsijos vardo forma, siejanti šią žemę su legendiniu Pruteniu, kurio vardas minimas senųjų kronikininkų Erazmo Stelos, Simono Grunau, Luco Davido veikaluose. Romantizmo idėjų veikiamame XIX amžiuje su tikrove besipinančios senųjų prūsų legendos žavėjo paslaptinumumu ir priminė, kad vokiečiai nėra šių žemių autochtonai.

Vis dėlto vietovardžio forma Prutena Rėzai nebuvo vien poetinė figūra. Nuo XVI a. vokiečių Hohencolerių Brandenburgiečių dinastijai priklausė dvi kunigaikštystės – Brandenburgo ir Prūsijos (senųjų prūsų žemių). 1701 m. šios kunigaikštystės paskelbtos viena karalyste ir pavadintos vienu – Prūsijos – vardu. Abiejų kraštų gyventojų mentalitetas skyrėsi iki pat XX a. Baltiškąją Prūsiją vietiniai poetai vadino gimtine, o Prūsijos karalystę – tėvyne. Ši atskirtis atsispindi ir Rėzos knygelės pavadinime, ir eilėse.

Rengėjų informacija

